

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**ПРАКТИКУМ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

*для студентів спеціальності 014 "Середня освіта
(Музичне мистецтво)"*

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
"Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка

Кафедра мистецьких дисциплін

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

ПРАКТИКУМ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
для студентів спеціальності 014 "Середня освіта (Музичне
мистецтво)"

ЧЕРНІГІВ
2018

УДК 378.016:7](072)
ББК Ч481.25

Рецензенти: *Дорошенко Тетяна Володимирівна*,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри мистецьких дисциплін;

Демиденко М.В.,
викладач-методист, завідувач естрадним відділом
Чернігівського музичного коледжу
імені Л.М. Ревуцького.

Укладач: *Скорик Тамара Володимирівна*,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри мистецьких дисциплін.

М54 Методика викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти. Практикум: методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи : для студентів спеціальності 014 "Середня освіта (Музичне мистецтво / Укл. : Скорик Т. В. - Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2018. - 76 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ 1.	
ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ"	7
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни "Методика викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти"	7
1.2. Структура навчальної дисципліни	11
1.3. Методи поточного та підсумкового контролю.....	13
РОЗДІЛ 2.	
ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	15
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1	
Введення в курс "Методика викладання мистецьких дисциплін у ЗВО"	15
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2	
Організаційно-методичне забезпечення викладання мистецьких дисциплін	18
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3	
Організаційно-методичне забезпечення викладання мистецьких дисциплін	20
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4	
Методи викладання мистецьких дисциплін у ЗВО	23
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5	
Форми організації навчання у вищих навчальних закладах	25
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6	
Методичні особливості підготовки та проведення лекційних занять у ЗВО	29

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7	
Методичні особливості підготовки та проведення практичних занять у ЗВО	33
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8	
Сутність професійно-педагогічної культури педагога-музиканта.....	37
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9	
Стилі навчання та стилі викладання	41
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10	
Комунікативна компетентність викладача мистецьких дисциплін.....	46
РОЗДІЛ 3.	
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ	48
РОЗДІЛ 4.	
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ	53
РОЗДІЛ 5.	
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТУ	55
РОЗДІЛ 6.	
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ	61
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	63
ДОДАТКИ	66

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна "Методика викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти" відноситься до дисциплін циклу професійної та практичної підготовки. Вивчення дисципліни спрямоване на підготовку майбутніх фахівців до викладання мистецьких дисциплін у вищих навчальних закладах.

Мета вивчення дисципліни сформувати у студентів систему компетентностей, необхідних для викладання мистецьких навчальних дисциплін у закладах вищої освіти.

Завдання курсу:

1) ознайомити магістрантів з особливостями викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти;

2) сформувати у майбутніх фахівців методичну компетентність ;

3) сформувати у магістрантів професійно-педагогічні уміння (конструктивні, організаційні, комунікативні, оцінні) в моделюванні навчального процесу, а також в організації та проведенні занять;

4) сформувати у майбутніх викладачів здатності до самоосвіти та саморегуляції внутрішнього самопочуття як важливих складових професійного самоудосконалення.

Після вивчення навчального курсу **студент повинен знати:** критерії відбору, принципи структурування змісту навчального курсу у вищій школі; міжпредметні зв'язки методики викладання з іншими дисциплінами; сучасні інтерактивні методи навчання студентів; форми організації навчання студентів; критерії оцінювання знань, умінь студентів; особливості організаторської, координаційної та управлінської діяльності викладача вищого закладу освіти; професійні вимоги до викладача вищої школи.

У результаті вивчення дисципліни студенти будуть **вміти**: аналізувати та впроваджувати у власну діяльність теоретично обґрунтовані положення найсучаснішого педагогічного досвіду; використовувати сучасні методи та прийоми організації навчально-пізнавальної діяльності студентів; планувати структуру лекції, практично-семінарського та індивідуального заняття ; укладати лекційні тексти за передбачуваною схемою, планом; творчо проводити семінарські, практичні та індивідуальні заняття з мистецьких дисциплін; добирати оптимальні форми та методи педагогічної діяльності; застосовувати сучасні освітні технології у мистецькій освіті; забезпечувати виконання розвиваючої, координуючої, управлінської функцій викладача у закладах вищої освіти; здійснювати саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоорганізацію діяльності.

Викладання предмета передбачає лекції та практичні заняття, які забезпечують формування стійких знань основ методики викладання у закладах вищої освіти. Важлива роль відводиться самостійній підготовці студентів, в ході якої опрацьовується додаткова література, виконуються індивідуальні навчально-дослідні практичні завдання та реферати на запропоновані теми.

Дані методичні вказівки призначені для підготовки до практичних занять та самостійної роботи студентів з дисципліни "Методика викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти" і сприятимуть більш ґрунтовному вивченню курсу.

Розділ 1. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ "МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ"

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни "Методика викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти"

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН У ЗВО

Тема 1. Введення в курс "Методика викладання мистецьких дисциплін у ЗВО"

Методологія педагогіки музичної освіти. Основні завдання та категорії курсу. Функції мистецької освіти (Г.Падалка). Загальне поняття принципів мистецького навчання. Сутність і зміст принципів цілісності, культуровідповідності, естетичної спрямованості, індивідуалізації, рефлексії.

Складові професійної підготовки викладача мистецьких дисциплін у ЗВО. Вимоги до професійної компетентності викладача.

Тема 2. Організаційно-методичне забезпечення викладання мистецьких дисциплін

Процес навчання: компоненти та функції. Зміст підготовки майбутніх вчителів мистецтва. ОПП фахівця. Навчальна програма та робоча навчальна програма дисципліни. Методика розробки структури дисципліни та залікового кредиту.

Структура діяльності викладача в навчально-виховному процесі. Психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Теоретичні та дидактичні підходи до організації процесу навчання. Види навчання: пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване. Діяльність викладача та студентів у різних видах навчання. Переваги та недоліки різних видів навчання.

Тема 3. Методи викладання мистецьких дисциплін у ЗВО

Поняття методів навчання та їх класифікація. Методи навчання мистецтву (Г.Падалка). Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності. Методи стимулювання навчальної діяльності студентів. Методи контролю і самоконтролю в навчанні. Проблема оптимального вибору методів навчання. Методичні особливості застосування методів та прийомів навчання.

Методи інтерактивного навчання. Методи проблемного навчання. Найбільш ефективні методи навчання у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва: аналіз конкретної ситуації, навчання на досвіді, ситуаційно-рольові та ділові ігри, рефлексивне навчання. Психологічні особливості застосування методів активного навчання.

Тема 4. Форми організації навчальних занять із мистецьких дисциплін у ЗВО

Поняття про форми організації навчання. Форми здійснення освіти. Різновиди форм організації музично-педагогічної діяльності у закладах вищої освіти: колективні та індивідуальні форми роботи; навчальні заняття; практична підготовка; самостійна робота; контрольні заходи.

Форми навчальних занять у вищій школі. Лекція, семінар, практичне заняття, лабораторне заняття, індивідуальне заняття – традиційні форми організації навчання. Позааудиторні форми навчання: екскурсії, відео-лекторії, самостійна робота студентів тощо.

Тема 5. Методичні особливості підготовки та проведення лекційних занять у ЗВО

Роль лекції у вищій школі. Сутність, дидактична мета і загальна побудова лекційного заняття. Функції лекції. Структура лекції. Лекційні форми в системі вузівського навчання. Основні критерії оцінки якості лекції.

Методологія проектування лекційних курсів з мистецьких дисциплін. Методика написання лекційного тексту. Методичні аспекти викладу лекційного тексту. Психологічні особливості діяльності викладача при підготовці та читанні лекції. Психолого-педагогічні вимоги до підготовки та проведення лекції.

Тема 6. Методичні особливості підготовки та проведення практичних занять у ЗВО

Мета та завдання практичних занять в системі навчання вищої школи. Різновиди практичних занять. Методика розробки та проведення практичних занять. Методика організації та проведення практичних занять з музичним колективом.

Семінарські заняття як форма навчання використання теоретичного знання спецдисциплін. Типи семінарів: методика їх проведення. Методика організації взаємодії та спілкування учасників на семінарських заняттях. Критерії оцінки семінарського заняття. Місце практикуму в системі підготовки фахівців спеціальності "Музичне мистецтво". Різновиди практикуму: методологія, методики та методи проведення занять.

Різновиди індивідуальних занять в галузі музичного мистецтва. Методика організації та методи проведення індивідуальних занять.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ВИКЛАДАЧ ЯК СУБ'ЄКТ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Тема 8. Сутність професійно-педагогічної культури педагога-музиканта

Педагогічна культура викладача. Сутність та складові педагогічної майстерності. Педагогічна техніка викладача мистецьких дисциплін. Технологія музично-педагогічної діяльності як компонент професійно-педагогічної культури. Особистісно-творчий компонент професійно-педагогічної культури викладача-музиканта. Стили викладання.

Театральне мистецтво у вимірах педагогіки. Саморегуляція внутрішнього самопочуття викладача. Самовиховання викладача.

Тема 9. Комуникативна компетентність викладача мистецьких дисциплін.

Сутність комуникативної компетентності викладача. Розвиток умінь комуникативної саморегуляції та техніки мовлення. Педагогічне спілкування: етапи та стилі. Психолого-педагогічні умови майстерної взаємодії у педагогічному спілкуванні. Інтерактивні здібності викладача. Виявлення бар'єрів у професійному спілкуванні викладача. Асертивна поведінка та емпатія у діяльності викладача.

Тема 10. Організація контролю якості навчання в контексті сучасної парадигми освіти

Форми та різновиди контролю: мета, завдання. Методика організації та проведення модульного та семестрового контролю згідно специфіки спеціалізації. Методика розробки поточного контролю фахової компетентності. Методика проведення підсумкового контролю. Методика розробки рейтингових показників ECTS.

Самостійна робота студентів як розвиток і самоорганізація особистості, яка навчається. Педагогічні аспекти та основні напрями організації самостійної роботи. Методика індивідуалізації СРС. Організаційні форми СРС.

1.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні засади викладання мистецьких дисциплін у ЗВО												
Тема 1. Введення в курс "Методика викладання мистецьких дисциплін у ЗВО". Методологія педагогіки музичної освіти	10	2	2	-	-	6	10	2				8
Тема 2. Організаційно-методичне забезпечення викладання мистецьких дисциплін.	16	4	4	-	-	6	14	2	2			10
Тема 3. Методи викладання мистецьких дисциплін у ЗВО	10	2	2			6	14	2	2			10
Тема 4. Форми організації навчальних занять у ЗВО	10	2	2			6	10		2			8
Тема 5. Методичні особливості підготовки та проведення лекційних занять у ЗВО	12	2	2			6	10	1				9

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Тема 6. Методичні особливості підготовки та проведення практичних занять	12	2	2			6	10	1	2			7
Разом за змістовим модулем 1	64	14	14	-	-	36	68	8	8			52
Змістовий модуль 2.												
Викладач як суб'єкт художньо-педагогічної взаємодії												
Тема 1. Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін.	10	2	4	-	-	4	12	2	2			8
Тема 2. Комунікативна компетентність викладача мистецьких дисциплін	9	2	2			5	10		2			8
Тема 3. Організація контролю якості навчання в контексті сучасної парадигми освіти	7	2				5	10					10
Разом за змістовим модулем 2	26	6	6	-	-	14	32	2	4			26
Усього годин	90	20	20	-	-	50	90	10	12			68

1.3. Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни "Методика викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти"

Пояснення видів робіт та вимоги до їх оцінювання

1. Робота на практичному занятті. Робота на практичному занятті передбачає: усне опитування, експрес-опитування, вирішення практичних завдань

Усне опитування – найбільш поширений метод контролю у педагогіці. Усне опитування дає можливість перевірити ступінь засвоєння знань студентами, здатність до аргументації та сформованість мовленнєвих навичок. Студент має можливість логічно та доказово висловити власну думку щодо обговорюваних на семінарі питань. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати на семінарському занятті із даного виду опитування передбачена робочою програмою навчальної дисципліни. Бал є вищим в залежності від самостійності підготовки та аргументованості висловлювань.

Експрес-опитування на семінарі проводиться на початку або в кінці семінару для актуалізації опорних знань, засвоєних на попередніх заняттях. Деякі питання семінарського заняття також можуть розглядатися за методикою експрес-опитування з метою охоплення якомога більшої кількості студентів. У процесі експрес-опитування студенту мають можливість отримати додаткові бали на занятті. Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями: змістовність, правильність та чіткість відповіді.

Вирішення практичних завдань проводиться на занятті за допомогою використання ігрових та інтерактивних методів навчання. Проблемні питання чи ситуації вирішуються у мікрогрупах. Студенти мають можливість організувати обговорення у формі дискусії чи дидактичної гри.

Оцінюючи вирішення практичних завдань, викладач керується такими критеріями: повнота та аргументованість відповіді, творчий підхід до вирішення проблеми, нестандартність прийняття рішень, самостійність та правильність обґрунтування.

2. Письмова робота за результатами модульного контролю.

Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить дві письмових роботи за результати вивчення кожного змістового модуля. Кожна письмова робота може включати теоретичні питання та практичні завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за результатами однієї письмової роботи становить 5 балів.

3. Індивідуальна навчально-дослідна робота студента полягає у написанні відповіді на поставлені проблемні питання у формі есе, написанні реферату. Тематика самостійної роботи дається після кожного семінарського заняття. Всі види індивідуальних завдань, в тому числі реферат, передбачає цілісну відповідь на поставлене питання із аргументованим викладом власної точки зору. Вимоги до написання індивідуального завдання та реферату подано у п. 3 та п. 4.

4. Підсумкова контрольна робота проводиться одна в семестр за результати вивчення всіх змістових модулів.

Вона включає 2 теоретичні та 1 тестове завдання. Завдання контрольної роботи можуть включати питання з тем, вивчення яких не виносились на семінарські заняття, а також питання, які передбачені планом для самостійного вивчення.

Про проведення підсумкової роботи студенти попереджаються не менш як за тиждень. З переліком тем, питання з яких буде винесено на контрольну роботу, студенти теж ознайомлюються завчасно.

Відповідь на теоретичні питання повинна бути повною, логічно його розкривати, але разом із власним аналізом поставленої у питанні проблеми.

Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів студентам надається можливість ознайомитись з власними роботами, і при необхідності оспорити результати контрольної роботи.

Розділ 2. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

СФЕРА КОМПЕТЕНТНОСТІ 1

Компетентність аналізувати та усвідомлювати особливості підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти

Базовий модуль	Зміст
Предмет і завдання курсу "Методика викладання мистецьких дисциплін у ЗВО". Особливості педагогічної професії	<ul style="list-style-type: none"> – Мета, предмет і завдання навчального курсу. – Основні поняття МВМД. – Особливості педагогічної професії. – Вимоги до професійної компетентності викладача мистецьких дисциплін.
Організаційно-методичне забезпечення навчального предмета	<ul style="list-style-type: none"> – Зміст підготовки вчителів музичного мистецтва. – Структура навчальної та робочої програми з дисципліни. – Діяльність викладача та студентів в освітньому процесі вищих навчальних закладів. – Підходи до організації навчання. – Види навчання.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №1

Тема: Введення в курс "Методика викладання мистецьких дисциплін у ЗВО".

1.1. Питання для обговорення

1. Основні завдання та категорії курсу.
2. Функції мистецької освіти (Г.Падалка, Л Масол).
3. Сутність і зміст принципів цілісності, культуровідповідності, естетичної спрямованості, індивідуалізації, рефлексії.
4. Складові професійної підготовки викладача мистецьких дисциплін у ЗВО.
5. Вимоги до професійної компетентності викладача.
6. Характеристика педагогічних здібностей викладача.

1.2. Проблемні питання та завдання

1. Визначити особливості та значення дисципліни "Методика викладання мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти" у професійному становленні викладача.
2. Розкрити специфіку і зміст професії "викладач музичних дисциплін", її складність і багатогранність.
3. Професіограма викладача-музиканта. Скласти власне резюме на фахівця даного профілю.

1.3. Блок самостійної роботи

1. Визначити перелік музичних дисциплін, які вивчає майбутній магістр музичного мистецтва у закладах вищої освіти.
2. Самостійно, або у невеликій групі студентів визначити, які знання та вміння, відповідно до специфіки професійної діяльності, необхідні майбутнім викладачам запропонованих мистецьких дисциплін. Записати у вигляді таблиці:

Знання	Практичні навички та вміння

1.4. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування.

2. Евристична бесіда за питаннями:

– які здібності викладача є найбільш значимими у педагогічній діяльності

– педагогічні здібності: вроджені чи набуті

– професія педагога: поклик чи обов'язок

1.5. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Методика викладання мистецьких дисциплін у ЗВО як наука визначає особливості та закономірності вивчення мистецтва. Як навчальна дисципліна – визначає сукупність методів та прийомів, спрямованих на найбільш ефективно засвоєння студентами системи мистецьких знань, розвиток практичних умінь та навичок мистецької діяльності

Професіограма – повний опис особливостей певної професії, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які вона ставить перед людиною. Професіограма складається на основі аналізу змісту професійної діяльності і містить у собі загальну характеристику професії і вимоги, що професія ставить до людини. Загальними вимогами до викладача вищої школи є: професійна компетентність, загальнокультурна та гуманітарна компетентність, креативність, комунікативна компетентність, соціально-економічна компетентність

1.6. Рекомендована література до теми:

– навчальна [2; 3;12; 17;19; 21;];

– додаткова [1; 12].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №2

Тема: Організаційно-методичне забезпечення викладання мистецьких дисциплін

2.1. Питання для обговорення

1. Процес навчання та його компоненти.
2. Функції процесу навчання
3. Навчальна програма та робоча навчальна програма дисципліни: структурні компоненти.

2.2. Практична робота: Розробка тематичних планів навчальних дисциплін

Мета: ознайомити студентів з формою та змістом робочої навчальної програми дисципліни, вимогами до знань та умінь студентів у процесі засвоєння навчального курсу.

Виконання практичної роботи:

1. Ознайомитись із запропонованими робочими планами навчальних дисциплін.
2. На основі досвіду вивчення музичних дисциплін, розробити авторський тематичний план з навчальної дисципліни для підготовки "бакалаврів музичного мистецтва".
3. Скласти список літературних джерел, які можуть бути використані при вивченні навчального курсу.

2.3. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування
2. Робота з робочими навчальними програмами дисциплін
3. Виконання практичної роботи та презентація результатів

2.4. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Основні змістові складові процесу навчання, компоненти процесу навчання: цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, контрольно-регулюючий та оціночно-результативний; розкриває їх єдність та ієрархічність побудови.

Функції навчання: освіти, виховання та розвитку. Функції навчання не можна розглядати відокремлено одна від одної, так як реалізація однієї передбачає реалізацію й іншої.

При аналізі принципів навчання, слід звернути увагу на принципи гуманізації процесу навчання, принцип науковості, індивідуального підходу, та інших принципів навчання, які є найбільш важливими у організації навчального процесу у вищій школі. Відповідно до сучасних вимог у навчальній програмі повинні бути висвітлені такі аспекти (І. Булах, В. Пащенко і О. Чалий):

- формулювання призначення навчального предмета в системі підготовки спеціаліста (визначення провідної функції предмета);

- визначення освітньої, виховної й розвивальної мети, які потрібно реалізовувати в процесі навчання (з урахуванням призначення навчального предмета і вимог кваліфікаційної характеристики);

- визначення складу й структури предмета, розділів з урахуванням провідної функції предмета: основні теми навчального предмета; структурно-логічні зв'язки між предметами; послідовність вивчення навчальних тем на основі встановлених зв'язків;

- визначення вимог до знань і вмінь з кожної теми та рівня їх сформованості;

- планування лабораторних і практичних занять з урахуванням їх основної дидактичної мети – формування професійних і практичних навичок, передбачених навчальною програмою;

- добір змісту навчального матеріалу з кожної навчальної теми з огляду на дидактичні принципи науковості й доступності навчального матеріалу, системності й послідовності навчання, зв'язку навчання з професійною діяльністю тощо;

- визначення обсягу та змісту самостійної роботи студентів (збільшення кількості самостійних аудиторних та позааудиторних занять, формування навичок та вмінь самостійної роботи, підсилення професійної спрямованості завдань тощо);

- встановлення міжпредметних зв'язків і досягнення на їх основі інтеграції та координації змісту окремих навчальних предметів; доцільно скористатися структурно-логічною схемою предмета та обрати методику реалізації інтеграційних зв'язків у навчальному процесі;

- вироблення рекомендацій з організації навчального процесу;

- визначення та розроблення форм і методів контролю успішності навчання;

- оформлення навчальної програми відповідно до дидактичних нормативів.

Щодо змісту навчальної дисципліни, то С. Смирнов виокремлює такі її обов'язкові блоки:

а) основні терміни і поняття, без яких жодне положення науки неможливо зрозуміти і свідомо засвоїти;

б) наукові факти, без знання яких важко збагнути закони науки, сформулювати переконання;

в) основні закони, положення, принципи, що розкривають сутність явищ, які розглядає певна наукова галузь, об'єктивні зв'язки між ними;

г) теорії, що вміщують систему наукових знань, методи пояснення й передбачення явищ галузі, що вивчається;

г) знання про об'єкт і предмет певної науки, методи пізнання й історію її розвитку.

Включення цих блоків у побудову змісту навчальної дисципліни сприяє ґрунтовному засвоєнню певної науки, виробленню власної позиції й ставлення до її проблем, спонукає студента до світоглядного осмислення здобутої інформації тощо.

2.5. Рекомендована література до теми

– навчальна [2; 3;12; 17;19; 21];

– додаткова [1; 12].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: Організаційно-методичне забезпечення викладання мистецьких дисциплін

3.1. Питання для обговорення:

1. Структура діяльності викладача в освітньому процесі.
2. Психолого-педагогічні основи навчально-пізнавальної діяльності студентів: зміст та рівні.
3. Підходи до організації навчання
4. Види навчання

3.2. Практична робота

1. Визначити переваги та недоліки кожного з видів навчання.
2. Робота в групах: дискусія щодо переваг різних видів навчання у підготовці майбутніх вчителів музичного мистецтва.

3. Визначити засоби навчання, що використовуються при різних видах навчання:

Види навчання	Засоби навчання
Пояснювально-ілюстративне	
Проблемне	
Програмоване	

4. Визначити етапи діяльності викладача у різних видах навчання:

Види навчання	Етапи діяльності викладача

3.3. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування
2. Робота в групах та аналіз результативності дискусії.
3. Представлення результатів практичної роботи та перевірка

3.4. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Необхідно проаналізувати діяльність викладача та сутність діяльності студентів у процесі навчання. Особливу увагу приділити такому етапу діяльності викладача, як стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів. У структурі діяльності студентів необхідно проаналізувати такий етап як використання отриманих знань та показники ефективності засвоєння знань.

При розгляді різних видів навчання, як то пояснювально-ілюстративне, проблемне та програмоване, необхідно розкрити етапи здійснення цих видів навчання. Визначити особливості застосування різних видів навчання, їх переваги та недоліки. Необхідно проаналізувати роль викладача у різних видах навчання та особливості діяльності студентів.

3.5. Рекомендована література до теми:

- навчальна [2; 3;12; 17;19; 21;];
- додаткова [1; 12].

СФЕРА КОМПЕТЕНТНОСТІ 2

Компетентність розуміти та використовувати найбільш доцільні методи та форми навчання майбутніх учителів музичного мистецтва

Базовий модуль	Зміст
Методи викладання мистецьких дисциплін у ЗВО	<ul style="list-style-type: none"> – Загальна характеристика методів навчання. – Класифікація методів навчання за Ю.К. Бабанським. – Методи навчання мистецтву (Г.Падалка). – Методи проблемного та інтерактивного навчання. – Загальна характеристика методів активного навчання: імітаційні та неімітаційні методи навчання. – Характеристика ігрових методів: ігри-вправи, ігрові ситуації, ігрова дискусія. – Ділова гра: види, принципи конструювання і проведення.
Форми організації навчальних занять у ЗВО	<ul style="list-style-type: none"> – Загальна характеристика форм навчання. – Види лекцій. – Семінарські, практичні та індивідуальні заняття у ЗВО. – Нетрадиційні форми занять у ЗВО.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Методи викладання мистецьких дисциплін у ЗВО

4.1. Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика методів навчання
2. Класифікація методів навчання мистецтву за Г.Падалкою.
3. Методи проблемного навчання.
4. Методи інтерактивного навчання.
5. Характеристика ігрових методів: ігри-вправи, ігрові ситуації, ігрова дискусія
6. Ділова гра: види, принципи конструювання і проведення

4.2. Проблемні питання

1. Розкрити особливості застосування проблемних методів у навчанні.
2. Порівняти діяльність викладача та студентів у інтерактивному навчанні.
3. Визначити найбільш ефективні із методів стимулювання та мотивації навчально-пізнавальної діяльності.
4. Обґрунтувати вимоги до методів пояснення і розповіді.
5. Визначити функції лекції з помилками, пояснити їх.

4.3. Тематика рефератів

1. Психолого-педагогічна готовність викладача до професійної діяльності.
2. Особливості мотивації до педагогічної діяльності.
3. Проблемне навчання: особливості побудови лекційних та семінарських занять.

4.4. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування.
2. Коментоване читання реферативних доповідей з теми.
3. Розробка таблиці методів навчання (робота в малих групах)
4. Презентувати один із активних методів навчання у групі: розробка в малих групах.

4.5. Практичні завдання

Робота у мікрогрупах (3-4 студенти):

1. Співставити відповідно до виду контролю його характеристику:

Усний контроль	дає змогу за короткий час перевірити знання певного навчального матеріалу великої кількості опитуваних.
Письмовий контроль	усвідомлене регулювання студентом своєї діяльності з метою забезпечення таких результатів, які б відповідали поставленим цілям, вимогам, нормам, правилам, зразкам
Тестовий контроль	здійснюється під час індивідуального чи фронтального опитування.
Графічний контроль	виконання вправ на комп'ютері.
Програмований контроль	перевірка навчального матеріалу у вигляді складання узагальненої наочної моделі, таблиці, яка відображає певні відношення, взаємозв'язки об'єкта або їх сукупності.
Самоконтроль	письмова перевірка знань, умінь та навичок.

2. Методи інтерактивного навчання.

Мета: Навчитися самостійно застосовувати інтерактивну методику навчання на семінарських заняттях.

Завдання: кожна група пропонує один із методів активного навчання та організовує його проведення серед інших студентів групи. Після проведення методу відбувається спільний аналіз щодо досягнення дидактичної мети методу та доцільності його застосування.

4.6. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Успіх навчання залежить як від правильного визначення його мети і завдань, так і від способів їх досягнення, тобто від методів навчання.

Методи навчання – це способи спільної діяльності викладача та студентів, спрямовані на вирішення питань навчання. Як багатомірне утворення, метод має багато аспектів, взявши кожний з яких за основу, можна групувати методи в систему. У зв'язку з цим існує багато класифікацій методів, в яких їх об'єднують на основі однієї або кількох загальних ознак. Так, одні педагоги класифікують методи за джерелами знань, інші – за дидактичними завданнями,

треті – за логічними джерелами мислення, четверті – за сукупністю цих ознак і т.д.

Методи проблемного навчання передбачають створення проблемної ситуації чи вирішення проблемної задачі на занятті. При розгляді методів проблемного навчання слід проаналізувати метод дискусії, мозковий штурм, навчальні дебати. Інтерактивні методи передбачають взаємонавчання, спів навчання. Такі методи передбачають роботу в малих групах, взаємодію студентів між собою з метою обміну знаннями. Необхідно розкрити перспективи впровадження в навчальний процес ЗВО України інтерактивного навчання.

Методи активного навчання багатопланові, і кожен з них у той чи інший спосіб сприяє виробленню певної навички. З огляду на це виокремлюють ігри-вправи, ігрові дискусії, ігрові ситуації, рольові та ділові навчальні ігри, комп'ютерні ділові ігри. У відповіді на питання проаналізувати суть ігрового проектування, ділових ігор, брейнстормінгу, кейс-стаді, сократичних семінарів тощо.

4.7. Рекомендована література до теми

- навчальна [1; 5;6; 7;15; 18;20];
- додаткова [8;9;11; 13; 14;15].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема: Форми організації навчання у вищих навчальних закладах

5.1. Питання для обговорення

1. Загальна характеристика форм навчання.
2. Види лекцій.
3. Семінарські та практичні заняття у ЗВО.
4. Нетрадиційні форми занять у ЗВО .

5.2. Практичні завдання

1. Ділова гра: підготувати опитування студентів у ролі "викладача " за питаннями для обговорення.
2. Визначити тему лекції з музичної дисципліни, яка буде розроблена та проведена в аудиторії

3. *Робота у мікрогрупах.* Диспут на тему "Переваги та недоліки нетрадиційних форм навчання": студенти об'єднуються у мікрогрупи по 5-6 чоловік; обговорюють переваги одного із обраних групою форм навчання та недоліки інших (5-7 хв.); кожна група презентує переваги обраної форми навчання та відповідає на питання інших груп щодо визначених недоліків даної форми; підведення підсумків дискусії.

4. *Робота в парах.* Об'єднати студентів у пари. Кожна пара отримує завдання: дати характеристику чи іншій формі навчання (конкретну форму заняття кожна пара обирає жеребкуванням). Обґрунтувати умови, за яких ті чи інші форми проведення занять будуть мати переваги у підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва.

5.3. Тематика рефератів

1. Форми організації навчання у вищих навчальних закладах.
2. Види лекцій та методика їх проведення у ЗВО
3. Традиційні та нетрадиційні лекції.

5.4. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування.
2. Проведення ділової гри.
3. Презентація розробок лекційних занять.
4. Виконання практичних завдань.

5.5. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Форми організації навчання входять до операційно-діяльнісного компоненту процесу навчання і являють собою зовнішнє вираження узгодженої діяльності викладача та студентів, що здійснюються у сталому порядку і режимі. Серед загальних форм виділяють індивідуальну, групові і масові.

У вищих навчальних закладах виділяють чотири групи організаційних форм навчання: навчальні заняття; практична підготовка; самостійна робота; контрольні заходи. Необхідно дати характеристику кожної групи; розкрити навчально-виховні можливості використання різних форм навчання вищій школі. Визначити форми організації навчальних занять у вищій школі і дати характеристику. Розкрити найважливіші загальнодидактичні вимоги до побудови лекційних занять у ЗВО, їх структуру, дати

характеристику різним видам лекційним заняттям у ЗВО. Визначити місце й роль семінарських заняттям у навчальному процесі в сучасній вищій школі. Розкрити значення самостійної роботи студентів для підвищення їх професійної компетентності та рівня знань із предметів, що вивчаються у вищій школі. Виявити можливості ефективного використання різноманітних нетрадиційних форм навчання у вищій школі: круглий стіл, тематична зустріч, виїзне практичне заняття та інші. При відповіді на питання семінару особливу увагу слід приділити вимогам до підготовки викладача до різних форм організації навчальних заняттям.

4.6. Рекомендована література до теми:

- навчальна [1; 5;6; 7;15; 18;20];
- додаткова [8;9;11; 13; 14;15].

СФЕРА КОМПЕТЕНТНОСТІ 3

Методична компетентність – володіння методами викладання та організації навчально-пізнавальної діяльності студентів

Базовий модуль	Зміст
Методичні особливості підготовки та проведення лекційних занять у ЗВО	<ul style="list-style-type: none"> – Роль лекції у вищій школі. – Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття. – Види лекцій у ЗВО. Їх характеристика та дидактична мета. – Психолого-педагогічні вимоги до проведення лекцій у вищій школі. – Дидактичні вимоги до підготовки різних видів лекцій.
Методичні особливості підготовки та проведення практичних занять у ЗВО	<ul style="list-style-type: none"> – Роль семінарських, практичних та індивідуальних занять у вищій школі. – Сутність, дидактична мета і загальна будова семінарських, практичних та індивідуальних занять. – Основні завдання семінарських, практичних та індивідуальних занять. – Вимоги до підготовки та проведення семінарських, практичних та індивідуальних занять.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №6

Тема: Методичні особливості підготовки та проведення лекційних занять у ЗВО

6.1. Питання для обговорення

1. Роль лекції у вищій школі. Сутність, дидактична мета і загальна будова лекційного заняття.
2. Структура лекції. Методика написання лекційного тексту.
3. Методичні аспекти викладу лекційного тексту.
4. Психолого-педагогічні вимоги до проведення лекції у ЗВО.

6.2. Проблемні запитання

1. Визначити чинники, що впливають на ефективність проведення лекційних занять.
2. Зробити порівняльну характеристику різних видів лекцій.
3. Визначити місце лекції удвох у навчальному процесі вищої школи.
4. Визначити переваги та недоліки лекційної системи навчання у сучасній вищій школі.

6.3. Практичні завдання

1. Розробити та презентувати лекцію по одному з предметів музично-теоретичного циклу.
2. Підготувати методичні рекомендації до лекції з музично-теоретичних дисциплін.
3. Проведення ділової гри.

Розподіл ролей: студенти, викладачі, експерти.

Завдання: Провести фрагмент лекційного заняття, виступаючи у ролі викладача. Матеріали лекції студенти готують самостійно до проведення заняття.

Викладачі: організовують аудиторію для проведення фрагменту заняття; викладають тези лекції

Студенти: сприймають інформацію, ставлять питання до викладача, висловлюють власні думки

Експерти: оцінюють діяльність викладача за критеріями: здатність до взаємодії з аудиторією, змістовність та доступність інформації, культура мовлення.

У процесі проведення магістранти мають продемонструвати наступні вміннями:

- вільно володіти матеріалом теми;
  - вміти формулювати питання, зберігаючи їх чітку послідовність і логічність;
  - вміти мотивувати вивчення теми;
  - вміти виділяти головне, робити узагальнення і висновки по темі, залучаючи аудиторію;
  - вміти поєднувати різні форми роботи з аудиторією;
  - вміти створювати сприятливий мікроклімат у групі.
4. Проаналізувати проведені заняття студентами-магістрантами за запропонованою схемою.

ОРІЄНТОВНА СХЕМА АНАЛІЗУ ЛЕКЦІЇ

1. Зміст лекції: науковість, відповідність сучасному рівню розвитку науки. Ідейна спрямованість – відбір змісту матеріалу, що викладається, висвітлення його з певних філософських позицій, визначення головних ідей, зіставлення різноманітних концепцій. Активізація мислення, висунення проблемних питань, показ суперечностей упродовж лекції, ознайомлення з історією наукового пошуку, визначення проблем для значущості матеріалу та його застосування в майбутній спеціальності – професійна спрямованість. Наявність матеріалу, якого немає в підручниках. Пояснення найбільш складних питань. Наявність завдань для самостійного відпрацювання матеріалу, зв'язків із попередніми лекціями, розділами курсу, міжпредметних зв'язків.

2. Методика читання лекцій: чітка структура лекції, логіка викладу, повідомлення літератури до теми або до всього курсу. Доступність, аргументованість. Виокремлення головного у матеріалі та висновках. Використання деяких прийомів закріплення – повторення, запитання на перевірку розуміння, засвоєння, підведення підсумків. Використання ТЗН (у разі необхідності), застосування лектором опорних матеріалів (текст, конспект, окремі записи, відсутність опорних записів тощо).

3. Керівництво роботою студентів: Допомога у веденні записів (зміна темпу: уповільнений темп за умов важливості виділення матеріалу), використання прийомів підтримки уваги – цікаві приклади, риторичні запитання, жарти і т. ін. Спонування до запитань з боку студентів.

4. Особистість лектора: Знання предмету. Емоційність, голос, дикція. Якість, чіткість, забарвленість, грамотність мовлення.

Зовнішній вигляд. Уміння триматися перед аудиторією. Уміння бачити та відчувати аудиторію, встановлювати з нею контакт.

5. Результати лекції: інформаційна цінність лекції. Виховний вплив. Досягнення дидактичних цілей.

6.4. Тематика рефератів

1. Види лекцій та методика їх проведення у ЗВО.
2. Традиційні та нетрадиційні лекції.

6.5. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування.
2. Проведення ділової гри.

6.6. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Дидактика вищої школи визначає певні вимоги до проведення лекції:

– створення психологічно-комфортної атмосфери взаємодії зі студентами, атмосфери співробітництва та спільного міркування;

– науковість та інформативність викладання, застосування сучасних наукових підходів;

– доказовість, доступність, ясність, чіткість пояснення, інтерпретації наукових положень;

– логічність, послідовність, системність висвітлення змісту навчальної інформації;

– включення у зміст інформації, значущої для професійної діяльності, особистісного розвитку студентів;

– активізації мислення студентів, опора на їхній життєвий досвід;

– емоційність викладу навчального матеріалу;

– застосування аудіовізуальних засобів, дидактичних матеріалів.

Лекція складається з трьох частин: вступна; основна; заключна.

Процес підготовки лекції складається з таких етапів:

– визначення теми, її місця в навчальному курсі, зв'язку з попередніми і наступними темами; коротке, чітке, лаконічне формування теми;

– постановка та осмислення мети лекції як очікуваних результатів, яких бажає досягнути лектор (формування наукових понять, знань, оволодіння принципами, орієнтирами виконання дій тощо);

– виокремлення основних питань, головної ідеї, що пронизує усю лекцію, осмислення задуму лекції;

- опрацювання необхідної науково-теоретичної літератури, навчально-методичних посібників, сучасних наукових досліджень;
- визначення обсягу навчальної інформації, зокрема обсягу матеріалу з кожного питання, відбір доцільної і важливої наукової та навчальної інформації;
- складання плану лекції;
- підготовка тез, з урахуванням конкретної студентської аудиторії, для якої готується лекція, характерних особливостей студентів відповідного курсу, усвідомлення специфіки їхнього фаху, своєрідності поведінки під час лекції, кількості людей в аудиторії тощо;
- структурування змісту навчальної інформації за питаннями, дотримання логіки, послідовності, системності,
- відбір доцільних методів, прийомів проведення лекції, продумування питань для дискусії, діалогу, аргументів для доказу тверджень, прикладів з практичної діяльності із врахуванням фаху і специфіки студентської аудиторії;
- відбір і підготовка наочного матеріалу;
- написання повного тексту лекції із використанням чітких визначень і формулювань;
- усне проголошення змісту лекції (особливо для викладачів-початківців) або окремих фрагментів; вироблення, коректування моделі, стилю, манер ораторського виступу і взаємодії зі студентами.

Загальні вимоги до проведення лекції такі:

- до змісту: відповідність навчального тексту лекції змісту навчальної дисципліни та особливостям аудиторії студентів; інформативність, науковість та логічність тексту;
- до викладача: відбір адекватних методів викладення лекції; високий ступінь професійної та мовленнєвої культури викладача; досконале володіння методикою володіння аудиторією, здатність до коригування змісту та методів викладання залежно від навчальної ситуації;
- до студентів: активне слухання та взаємодія із викладачем у процесі сприйняття матеріалу лекційного заняття.

6.7. Рекомендована література до теми:

- навчальна [1;2; 4;5; 9;18; 19;20];
- додаткова [1; 12].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №7

Тема: Методичні особливості підготовки та проведення практичних занять у ЗВО

7.1. Питання для обговорення

1. Роль семінарських та практичних занять у вищій школі.
2. Сутність, дидактична мета і загальна будова практичних та семінарських занять.
3. Основні завдання практичних та семінарських занять.
4. Вимоги до підготовки та проведення семінарських та практичних занять.

7.2. Проблемні запитання

1. Визначити чинники, що впливають на ефективність проведення семінарських занять.
2. Зробити порівняльну характеристику семінарського, практичного та лабораторного заняття у вищій школі.
3. Визначити місце спецсемінару у навчальному процесі вищої школи.

7.3. Практичне завдання

1. Розробити план-конспект семінарського заняття до теми розробленої лекції (завдання практичного заняття б).

7.4. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування.
2. Проведення ділової гри.

ДІЛОВА ГРА

Розподіл ролей: студенти, викладачі, експерти.

Завдання: Провести фрагмент семінарського заняття, виступаючи у ролі викладача. Матеріали до заняття студенти готують самостійно і заздалегідь повідомляють групі.

Викладачі:

- 1) організовують аудиторію для проведення фрагменту заняття.
- 2) проводять фрагмент семінарського заняття, застосовуючи методи опитування, інтерактивні технології навчання, активні методи засвоєння та перевірки знань.

Студенти: відповідають на питання семінари, засвоюють нову інформацію за допомогою інтерактивного навчання

Експерти: оцінюють діяльність викладача за критеріями: організація аудиторії, чіткість та змістовність поставлених запитань, різноманітність та доцільність використаних методів та прийомів, культура мовлення.

7.5. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Семінарські заняття спрямовані на поглиблення, систематизацію та закріплення знань, отриманих під час лекції чи самостійної підготовки. Визначаючи методичну концепцію організації і проведення семінарських занять, слід виходити з того, що:

1) методика проведення семінарських занять з конкретної дисципліни зумовлюється змістом і завданнями цієї дисципліни;

2) на семінарських заняттях студенти повинні засвоїти *зміст понять та концепцій*, знати галузі їх використання, розуміти як набуті компетенції можуть бути використані у професійній діяльності тощо;

3) необхідно дотримуватись принципу професійної спрямованості та здійснення різнорівневих міжпредметних зв'язків з іншими дисциплінами, практичним навчанням, що забезпечує єдність системи професійних знань, умінь та навичок студентів;

4) у процесі проведення семінарського заняття необхідно забезпечувати органічну єдність теоретичного і дослідницько-практичного пізнання;

5) семінарські заняття мають поєднуватися з лекційними, практичними і лабораторними заняттями та самостійної роботою студентів.

Семінарські заняття досягають визначеної мети за умов:

– активної участі самих студентів у з'ясуванні сутності проблем, питань, що були винесені на розгляд;

– викладач надає студентам можливість вільно висловлюватися під час розгляду питань, що винесені на обговорення, допомагає їм правильно будувати свої міркування;

– студенти підготовлені до заняття, що дозволяє їм вільно орієнтуватися у вирішенні поставлених викладачем завдань.

Підготовка викладача до семінарського заняття:

– аналіз теми заняття, визначення його дидактичних цілей та основних проблем, які винесені на обговорення;

– опрацювання навчальної, наукової та методичної літератури: виділення найбільш суттєвого, сприятиме ефективному проведенню семінарського заняття;

– визначення основних положень відповідей по кожному питанню;

– формулювання основних, допоміжних та проблемних питань, які допоможуть більш ґрунтовно опрацювати питання семінару;

– складання розгорнутого плану-конспекту проведення семінарського заняття: його етапи та структурні елементи, навчальні питання, що виносяться на розгляд, методи, прийоми та засоби навчання, за допомогою яких забезпечуватиметься навчально-пізнавальна діяльність студентів.

Методика проведення семінарських занять передбачає:

– повідомлення студентам теми, плану семінарського заняття та рекомендованої літератури (найкраще подати студентам інструктивну карту проведення семінарського заняття);

– опрацювання теоретичного матеріалу відповідної теми відповідно до плану семінарського заняття та рекомендованої літератури у формі діалогу, дискусії, диспуту, мозкового штурму, інтерактивних технологій тощо (за планом заняття);

– вирішення практичних завдань, які закріплюють теоретичні положення теми, професійно спрямовують отримані знання та уміння;

– обговорення *індивідуальних практичних завдань* різних рівнів;

– обговорення *рефератів*;

– виконання *практичних завдань*

– *оцінка заняття*: підведення підсумків щодо досягнення цілей заняття та діяльності студентів(оцінювання).

7.6. Рекомендована література до теми:

– навчальна [1;2; 4;5; 9;18; 19;20];

– додаткова [1; 12].

СФЕРА КОМПЕТЕНТНОСТІ 4

Педагогічна майстерність викладача соціальної роботи

Базовий модуль	Зміст
Сутність професійно-педагогічної культури педагога-музиканта	<ul style="list-style-type: none"> – Педагогічна культура та її складові. – Сутність та складові педагогічної майстерності. – Педагогічні здібності у діяльності викладача мистецьких дисциплін. – Поняття та зміст педагогічної техніки. – Саморегуляція внутрішнього самопочуття у діяльності викладача. – Такт як важливий чинник професіоналізму педагога.
Стилі навчання та стилі викладання	<ul style="list-style-type: none"> – Поняття "стиль навчання". – Умови ефективності викладання. – Стилі викладання. – Стиль педагогічного спілкування. – Стратегії взаємодії у спілкуванні.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема: Сутність професійно-педагогічної культури педагога-музиканта

8.1. Питання для обговорення

1. Педагогічна культура та її складові.
2. Сутність та складові педагогічної майстерності.
3. Педагогічні цінності в структурі професійно-педагогічної культури.
4. Педагогічна техніка.
5. Саморегуляція внутрішнього самопочуття у діяльності викладача
6. Стили педагогічної діяльності.

8.2. Проблемні питання

1. Визначити основні складові діяльності викладача ЗВО.
2. Охарактеризувати основні функції діяльності викладача та їх взаємозв'язок.
3. Дати характеристику складових педагогічної техніки викладача.
4. Розкрити значення театральної педагогіки у формуванні педагогічної майстерності викладача.
5. Охарактеризувати методи формування мовленнєвої культури викладача.

8.3. Практична робота: Формування елементів педагогічної майстерності викладача

Мета: розкриття складності і багатогранності педагогічної професії, глибини її змісту, структури педагогічної діяльності. Формування первинних навичок педагогічної майстерності: педагогічна рефлексія, саморегуляція та психологічне настроювання, пантомімічна драматизація та інші елементи театральної педагогіки.

Обладнання: записи сеансу аутогенного тренування, дидактичний матеріал.

1. Діагностика педагогічної спрямованості студентів, рівня емоційної стабільності і здатності до керування психологічним самопочуттям, рівня сформованості педагогічних умінь.
2. Майстерність учителя в керуванні психічним самопочуттям.

2.1. Виконання вправ на релаксацію.

2.2. Виконання вправ самонавіювання (елементи аутогенного тренування).

2.3. Виконання вправ на розвиток умінь психофізичної саморегуляції, настроювання на наступну діяльність (контроль та регуляція дихання, контроль тону м'язів, м'язів рук, дія в передбачуваних обставинах).

3. Формування елементів акторської майстерності.

3.2. Виконання вправ на самовираження за допомогою жестів.

3.3. Виконання пантомімічної драматизації на задану тему: зобразити музиканта, вчителя, лікаря, детектива, перукаря, спортсмена (хокеїста, футболіста, атлета, боксера, тенісиста); пояснити за допомогою жестів завдання для аудиторії (заспокоїтись, зосередитись, активізуватись, розвеселитись).

3.3. Виконання ритмічної драматизації: декламування вірша під музику (на власний вибір).

4. Елементи акторської майстерності у педагогічній діяльності.

4.1. Постановка педагогічних етюдів "Викладач і студенти на занятті" (різні способи взаємодії та спілкування).

8.4. Практичні завдання

1. Виконати вправу.

Викладач на дошці пише "Я" і ставить крапку. Від крапки студенти відводять лінії в кінці кожної з яких пишуть прізвище студента групи, якого б вони хотіли мати за викладача. Після завершення студенти, сидячи в колі, пояснюють свою позицію. Ті студенти, які не потрапили до запису на дошці, не повинні мати враження про низьке поцінування групою. Очевидно, що вони просто не мали змоги заявити себе в педагогічному ракурсі.

2. Моделювання педагогічної ситуації.

Студентові пропонують виступити на тему "Я і моя професія". За змістом і характером виступ є зручною моделлю для відпрацювання вміння вирізняти й аналізувати структуру педагогічної діяльності.

Аналіз виступу: а) мета виступу (виконати вимогу викладача; розкритися з кращого боку; усвідомити правильність вибору професії; спробувати свої сили у новій ситуації чи іншій); б) керування аудиторією (залучення до співпереживання, активного слухання, підтримки); в) використання невербальних засобів спілкування; г) вміння вибрати головне, зацікавити аудиторію і зберегти увагу протягом виступу; д) невимушеність поведінки, мови, інтонації.

3. Сформулювати власне педагогічне кредо.

4. Знайти рішення запропонованих педагогічних задач (за картками).

8.5. Тематика рефератів

1. Акторська майстерність у діяльності викладача.
2. Театральна педагогіка у вимірах педагогіки вищої школи.
3. Педагогічна і акторська дія у професійній майстерності викладача вищої школи.

8.6. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування.
2. Евристична бесіда за проблемними питаннями.
3. Виконання практичної роботи та практичних завдань.

8.7. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Суб'єктами навчального процесу у вищому навчальному закладі є викладачі і студенти. Успішність їх взаємодії значною мірою залежить від структури їх діяльності, сутність якої полягає в організуванні і керуванні діяльністю студентів із засвоєння навчального матеріалу.

Діяльність викладача охоплює кілька компонентів: планування, організація навчально-пізнавальної діяльності студентів, стимулювання, контроль і регулювання навчально-пізнавальної діяльності та аналіз її результатів.

Викладання навчальної дисципліни даватиме хороші результати за дотримання викладачем таких вимог (С. Сисоєва): програма повинна враховувати детальне і поглиблене вивчення найважливіших проблем, ідей і тем, які сприяють розвитку пошуково-перетворювального стилю мислення; викладання навчальної дисципліни має забезпечувати якісне засвоєння базових знань, умінь і навичок, розвиток дивергентного мислення (здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання задачі та міняти їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах) і навичок його практичного застосування, що сприяє переосмисленню здобутих знань і генеруванню нових ідей; забезпечення студентів можливістю отримувати нову інформацію, прищеплення їм бажання самостійно здобувати знання; наявність відповідного матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, надання студентам можливості вільного використання художніх, наукових і навчальних джерел; заохочення ініціативи та самостійності у навчанні; сприяння

бажанню до професійної діяльності, розвитку усвідомлення своїх обов'язків щодо інших людей, природи тощо.

Організуючи навчальний процес у вищому навчальному закладі, викладач повинен враховувати, що успішність навчання студентів залежить від таких їхніх індивідуально-психологічних особливостей: *рівень інтелекту* – здатність засвоювати знання, вміння та навички й успішно застосовувати їх при розв'язанні завдань; *креативність* – творчий підхід і самостійне вироблення нових знань; *мотивація у навчанні* – спрямованість на отримання знань, що забезпечує позитивні переживання при досягненні мети навчання; *висока самооцінка* – впевненість у своїх знаннях і можливостях, що є причиною високого рівня вимог.

Одним із провідних завдань вищої школи є вдосконалення процесу виховання молоді. Виховання – процес цілеспрямованого систематичного формування особистості, зумовленого законами суспільного розвитку, дією об'єктивних та суб'єктивних чинників. Необхідно звернути увагу також на процеси самовиховання та перевиховання, мету виховання та основні напрями виховання.

Майстерність викладача можна розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності особистості педагога. Тобто, педагогічна майстерність – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. До таких важливих властивостей належать: гуманістична спрямованість діяльності викладача, його професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка. Усі складники педагогічної майстерності взаємопов'язані, їм властивий саморозвиток, а не лише зростання під впливом зовнішніх чинників.

Необхідно розкрити складові культури мовлення викладача, яка передбачає грамотну правильність, виразність, лексичне багатство, технічну правильність мовлення.

8.8. Рекомендована література до теми:

- навчальна [3; 10;12; 13; 21;22];
- додаткова [1; 4; 5; 6;7].

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №9

Тема: Стилi навчання та стилi викладання

9.1. Питання для обговорення

1. Поняття "стиль навчання". Характеристика стилів навчання.
2. Умови ефективності викладання
3. Стилi викладання
4. Стиль педагогічного спілкування
5. Стратегії взаємодії у спілкуванні

9.2. Практична робота: Діагностика стилю навчання та стилю викладання

Мета: навчитися розрізняти стилі навчання студентів та визначати власний стиль навчання; розвивати здатність до формування власного стилю викладання та здатності до його корегування.

Завдання 1. Діагностика власного стилю навчальної діяльності

Для діагностики стилю навчання необхідно визначити 3-4 ключові характеристики кожного стилю: теоретиків, активістів, прагматиків та мислителів. За 10-бальною шкалою визначити власний стиль навчання та обґрунтувати його. Наприклад, "Мій стиль навчання, я характеризую як теоретик на відмітці 4, та активіст на відмітці 6, так як ...."

Завдання 2. Презентація стилю викладання

Робота в малих групах. Кожна група отримує завдання: дотримуючись певних характеристик вказаного стилю педагогічної діяльності, виступити в ролі викладача та презентувати свій предмет для студентів. Наприклад, "Я викладач навчальної дисципліни... в цьому семестрі ми будемо вивчати її і складати екзамен. Мої вимоги наступні..." або "Я викладач..... ми будемо працювати над навчальною дисципліною... я хотів би, щоб ми разом визначили, які...".

9.3. Блок-схема заняття

1. Дискусійне обговорення питань
2. Виконання практичної роботи

9.4. Методичні рекомендації щодо вивчення питань теми

Діяльність викладача визначає також стиль його педагогічної діяльності. У науково-педагогічній літературі існують різні підходи

до класифікації стилів викладання. Так, В. Ортинський класифікує їх за домінуванням певної групи методів і прийомів навчання [18, с.148] у діяльності викладача, що впливає на їх ставлення до педагогічної діяльності в цілому, і виділяє наступні:

– **репродуктивний стиль.** Викладач повідомляє готові знання та перевіряє рівень їх засвоєння студентами. Основна вимога викладача – чітко, точно і швидко відтворення того матеріалу, який подає викладач. Думка студентів не враховується, самотійне мислення блокується. Викладач використовує формулювання: "повторіть", "дійте за зразком", "відтворіть". Негативним наслідком такої взаємодії є два небезпечні синдроми, що формуються у студентів: боязнь зробити помилку та страх забути. У викладача ж формується боязнь "не пройти програму", "порушити принцип навчання". У тактиці репродуктивного навчання прослідковуються небажання дискутувати, викладати стислі факти, доступно викладати складний матеріал.

– **творчий стиль.** В його основі – стимулювання студентів до творчості в пізнавальній діяльності, підтримка ініціатив. Виклад матеріалу здійснюється з використанням проблемного підходу, забезпечуючи "контекст відкриття". Для викладача характерні такі звернення: "порівняй", "доведи", "запропонуй свій варіант". Діяльність студентів має пошуковий, дослідницький характер. У тактиці педагога наявні такі лінії поведінки: уміння поставити навчально-пізнавальні проблеми так, щоб зумовити інтерес до аналізу; стимулювання до пошуку нових знань, нестандартних способів розв'язання проблем, підтримка у самотійних міркуваннях. Недоліком такого стилю є те, що студенти не можуть зберігати значного обсягу інформації, необхідної для систематичної та постійної праці.

– **емоційно-ціннісний стиль.** Забезпечує особистісне залучення студентів до навчально-виховного процесу на рівні емпатичного розуміння й ціннісно-сміслового сприйняття навчального матеріалу й духовно-морального образу самого викладача. Передбачає наявність емпатійних здібностей у педагога та уміння діалогічно організовувати навчально-виховний процес, вибудовувати емоційно-довірливі стосунки зі студентами. Основні формули звернення: "оцініть", "висловіть своє ставлення, думку", "образно уявіть". Найяскравіше це проявляється у ігрових формах навчання, у процесі діалогу, театралізації, що сприяє виявленню

самовідчуття, самопізнання, самооцінки. У тактиці педагога це виявляється як: перевага ціннісно-сміслової інформації, орієнтація на емоційно-особистісний спосіб ставлення до навчальної інформації і взаємодії зі студентами; створення ситуацій оцінки-взаємооцінки-самооцінки в освітньому процесі.

Найбільш повно розкриває зміст та процесуальні характеристики педагогічної діяльності типологія стилів, в основу якої покладено змістовий, процесуальний та результативний компоненти (А.К. Маркова, А.Я. Ніконова):

– **емоційно-імпровізаційний стиль.** Викладачі, для яких характерний цей стиль, орієнтовані на процес навчання: домінує монологічний стиль викладу та використовується послідовне пояснення, оперування логікою та підтримка інтересу за рахунок викладу більш цікавого матеріалу, менш цікавий залишається на самотійне опрацювання студентів. Такий підхід характеризує неадекватне планування заняття. Недостатньо вираженим є закріплення, повторення, контроль за вивченим; використовуються різні методи: дискусійні, "мозковий штурм", колективне обговорення та інші активні методи. Для викладача характерна висока оперативність, інтуїтивність та імпульсивність, невміння проаналізувати результати своєї діяльності.

– **емоційно-методичний стиль.** Викладачі, для яких характерний цей стиль, орієнтовані на процес та результат навчання: адекватно планують заняття; постійно проводять закріплення та перевірку засвоєних знань, використовують різноманітні методи, поетапно опрацьовується матеріал. Для викладача характерна висока оперативність, перевага інтуїтивності над рефлексією, здатність до урізноманітнення прийомів та методів роботи, прагнення активізувати увагу студентів.

– **розміркувально-імпровізаційний стиль.** Викладачі, для яких характерний цей стиль, орієнтовані на процес та результат навчання: адекватне планування заняття, винахідливість у доборі методів навчання, проте більше надають перевагу запитанням, підказці, уточненням, ніж обговоренню та власним роздумам як своїм, так і студентів. Проте у студентів є можливість сформулювати відповідь детально, осмислено. Для викладача характерним є не високий темп роботи, перевага рефлексивності.

– **розміркувально-методичний стиль.** Викладачі, для яких характерний цей стиль, орієнтовані на результат навчання: адекватне

планування заняття; консервативність у виборі прийомів та методів навчання, репродуктивний стиль викладання. Схильність до закріплення, повторення, контролю засвоєння у поєднанні з незначним набором методів спричиняє одноманітність у навчанні. Багато уваги приділяється відповідям окремих студентів, особливо невстигаючим, відсутність колективних обговорень. Для викладача характерна рефлексивність та ригідність.

Діяльність студентів у процесі навчання також носить особистісний характер і визначає індивідуальний підхід до навчальної діяльності, що характеризує індивідуальний стиль навчання.

Американський дослідник Дж. Льюїс пропонує наступну класифікацію стилів навчання:

– активісти (в основі – конкретний досвід): повністю присвячують себе своїм переживанням. Вони задоволені тим, що є "тут і зараз", відверті, не скептичні, і це робить їх оптимістами у всьому новому. Їхня філософія – "Я спробую що-небудь ще"; їхня тенденція – спочатку діяти, а потім обдумувати наслідки; їхні дні заповнені діяльністю. Вони беруться за розв'язання завдань, маючи багато ідей. Як тільки захоплення однією діяльністю минає, вони шукають іншу справу. Намагаються отримати складний новий досвід, однак їх дратує сам процес виконання завдання, необхідність концентрації. Вони комунікабельні люди, постійно взаємодіють з іншими, але в процесі спілкування намагаються бути в центрі подій.

- мислителі (в основі – рефлексивне спостереження): більше уваги приділяють роздумам над завданням, ніж активній участі у його вирішенні. Вони розглядають його з різних боків, збирають різнобічні дані, ретельно розмірковують, щоб лише згодом перейти до висновків. У ретельному аналізі даних виявляють тенденцію відкладати прийняття рішення так довго, як це виявляється можливим. Їхній девіз: "Будь обережним!". Це люди, які прораховують усі можливі варіанти перед тим, як починають діяти. Вони займають останні ряди на зборах і дискусіях, спостерігають за діями інших людей, під час дискусії прислухаються до думки інших людей перед тим, як висловити власну, мають тенденцію до заниження власної самооцінки, терпиме ставлення до дійсності. Їхні дії є частиною картини, яка включає в себе минуле, а також сьогодення, спостереження інших і свої власні.

– теоретики (в основі – абстрактна концептуалізація): інтегрують і узагальнюють спостереження в складні, але логічні теорії; їхній спосіб розв'язання завдання послідовний і логічний. Вони відтворюють неузгоджені факти в цілісні теорії і не дозволяють собі відпочити до тих пір, поки всі речі не будуть упорядковані у раціональні схеми. Їм подобається аналіз і синтез, їхня проникливість будується на основі передбачень, правил, теоретичних моделей і мисленневих схем. Теоретики – прибічники філософії, заснованої на раціональності й логіці: "Якщо це логічно, то це добре". Вони ставлять запитання: "Чи має це сенс? Як це пов'язане з тим? Що є основою передбачення?" Вони мають тенденцію присвячувати себе раціональній об'єктивності, а не чомусь суб'єктивному і неоднозначному, їхній підхід до проблеми є завжди логічним. Це їхня "ментальна установка", вони впевнено відкидають все, що суперечить цьому, вони схильні оперувати об'єктивними фактами, а не суб'єктивними судженнями, вторинними думками чи чимось легковажним.

– прагматики (в основі – активне експериментування): прагматики намагаються перевіряти всі ідеї, теорії і техніки, щоб бути впевненими в тому, що вони працюють на практиці. Рішуче підшуковують нові ідеї і за першої можливості експериментують з їх застосуванням. Вони належать до числа тих людей, котрі повертаючись з курсів менеджменту, переповнені новими ідеями, які бажають використати на практиці. Намагаються досягти успіху в справах і діють швидко і впевнено, якщо ідея захоплює. Вони виявляють нетерпимість до роздумів і відкритих дискусій. Це дуже практичні, "приземлені" люди, які люблять робити практичні висновки при вирішенні проблем. Реагують на можливі та наявні проблеми як на "виклик", їхня філософія – "завжди є краще рішення" і "те добре, що працює".

9.5. Рекомендована література до теми:

- навчальна [3; 10;12; 13; 21;22];
- додаткова [1; 4; 5; 6;7].

СФЕРА КОМПЕТЕНТНОСТІ 5

Комунікативна компетентність майбутнього викладача мистецьких дисциплін

Базовий модуль	Зміст
Комунікативна компетентність викладача мистецьких дисциплін	– Поняття "культура мовлення". Вимоги до культури мовлення викладача – Складові техніки мовлення – Умови ефективності професійного мовлення викладача – Структура педагогічного спілкування

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №10

Тема: Комунікативна компетентність викладача мистецьких дисциплін

10.1. Питання для обговорення

1. Сутність комунікативної компетентності викладача.
2. Культура та техніка мовлення викладача.
3. Педагогічне спілкування: етапи та стилі
4. Виявлення бар'єрів у професійному спілкуванні викладача.
5. Психологічні чинники спілкування

10.2. Проблемні питання

1. Пояснити вимоги до культури мовлення викладача.
2. Розкрити умови ефективності професійного мовлення викладача.
3. Пояснити значення техніки мовлення для успішної діяльності викладача.
4. Визначити найбільш важливі елементи техніки мовлення.
5. Проаналізувати послідовність етапів педагогічного спілкування.

10.3. Практична робота: Формування елементів культури мовлення викладача

Мета: формування умінь і навичок виразного мовлення; закріплення знань про роль і засоби риторичного мистецтва; оволодіння технікою створення словесних картин; розширення і збагачення словникового запасу мовлення; формування установки на самостійну роботу з удосконалення вмінь виразного мовлення.

1. Діагностика рівня сформованості умінь створювати словесні картини в процесі розповіді.

2. Виконання вправ на розвиток умінь виразного мовлення як засобу педагогічного впливу:

– вправи на збагачення словникового запасу;

– вправи на розвиток уяви;

– вправи на розвиток асоціативного мислення та мовлення;

– вправи на формування імпровізаційних умінь.

3. Виконання завдань на формування риторичних умінь:

– оволодіння інтонаційними фігурами різних розділових знаків;

– виразне читання тексту;

– рекламування професії "вчитель музичного мистецтва" у стилі "красномовства".

10.4. Тематика рефератів

1. Риторика як мистецтво спілкування.

2. Майстри риторики.

3. Ораторське мистецтво у діяльності викладача.

4. Різні підходи до стилів педагогічного спілкування.

10.5. Блок-схема заняття

1. Перевірка знань: експрес-опитування.

2. Евристична бесіда за проблемними питаннями.

3. Виконання практичної роботи та практичних завдань.

10.6. Рекомендована література до теми:

– навчальна [3; 10;12; 13; 21;22];

– додаткова [1; 4; 5; 6;7].

Розділ 3. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

3.1. Питання для самостійного вивчення

1.1. У стародавній Греції вважали освіченою людиною ту, яка вміла читати та плавати, в XVII столітті Дж. Локк (Англія) називав справжнім джентльменом людину з високим рівнем інтелекту, розвинену фізично та морально. У наші часи цінуються знання з англійської мови та володіння навичками роботи на комп'ютері. Як, на вашу думку, чи наведена вище трансформація вимог до освіченої людини не призведе до того, що особистість стане лише додатком до комп'ютера? Доведіть свою позицію, спираючись на аналіз сучасних законів про освіту, навчальних планів і навчальних програм в Україні.

1.2. Існує студентська уява про те, що підручник – це така книга, де все чітко, однозначно, дохідливе пояснюється, а посібник – це книга, яка лише показує основний напрям, як учитися, виступає керівництвом для самонавчання. Якщо наведене вище твердження вірне, то зрозуміло, чому в нашій школі використовують підручники, а у ЗВО – посібники. Але не зрозуміло тоді, чому студенти вчаться сумлінніше за учнів? Прокоментуйте це твердження, спираючись на науково-педагогічні визначення.

1.3. Чи можуть державні чиновники науково грамотно реформувати якусь галузь (наприклад, освіту) у відповідності до стандартів інших країн світу чи нової системи, якщо самі навчалися та практикували в певній країні, у старій системі? Дискутуючи з цього питання, аргументуйте свою позицію, наводячи положення про нові підходи в організації навчально-виховного процесу та в системі освіти в Україні.

3.2. Аналіз педагогічних ситуацій

Інструкція: перед вами – низка складних педагогічних ситуацій. Познайомившись зі змістом, вам необхідно обрати той варіант реагування, який на вашу думку є найбільш доцільний для її вирішення.

Ситуація 1. Студент говорить викладачу: "Я знову забула виконати завдання"

Як слід на це реагувати викладачу?

Ситуація 2. Викладач зайшов до аудиторії, привітався, а у відповідь почув сміх одного студента. На запитання викладача "Чому Вам смішно?", студент відповів "Я завжди коли Вас бачу, починаю сміятися". Яка має бути відповідь викладача? Думку обґрунтуйте.

Ситуація 3. Студент у розмові із викладачем говорить: "Я хотів би, щоб Ви ставилися до мене краще". Як повинен відповісти викладач?

Ситуація 4. Студент говорить викладачу: "Більшість з того, що я вивчаю в університеті, мені не цікаво. Я б взагалі не ходив би на половину занять" як має відреагувати викладач?

Ситуація 5. Студент постійно не відвідує заняття викладача. Але викладач його часто зустрічає в коридорах університету. Чи має викладач з'ясувати причину невідвідувань, якщо студент, проходячи повз викладача, уникає його?

3.3. Поясніть вислови

– Гарний учитель може навчати навіть тому, чого сам не вміє

(Тадеуш Котарбинський)

– Кого боги хочуть покарати, того вони роблять педагогом

(Сенека Старший)

– Лише той Учитель, хто живе так, як навчає

(Г. Сковорода)

– Посередній учитель розповідає,

Хороший учитель пояснює,

Кращий учитель демонструє,

Великий учитель надихає

(автор не відомий)

– Від лікарів і вчителів зазвичай вимагають дива, але якщо диво здійснюється – ніхто не дивується.

Марія фон Ебнер-Ешенбах (1830–1916, австрійська письменниця)

– Війни виграють не генерали, війни виграють шкільні вчителі та парафіяльні священики.

Отто фон Бісмарк (1815–1898, німецький державний діяч)

– Вчителі відкривають двері. Входиш ти сам.

Китайська приказка

– Запропонуйте вислови про вчителя, які, на Вашу думку, найбільш правильно характеризують особливості діяльності викладача.

3.4. Встановити відповідність між принципами впровадження кредитно-модульної системи та їх значенням

<i>Принцип методичного консультування</i>	Цей принцип полягає в декомпозиції змісту освіти й навчання на відносно єдині та самостійні за навчальним навантаженням студентів частини
<i>Принцип усвідомленої перспективи</i>	Полягає в науковому та інформаційно-методичному забезпеченні діяльності учасників освітнього процесу.
<i>Принцип порівняльної трудомісткості кредитів</i>	Полягає у побудові системи освіти таким чином, щоб зміст навчання й шляхи досягнення цілей освіти та професійної підготовки відповідали індивідуальним потребам і можливостям студента.
<i>Принцип діагностичності</i>	Цей принцип визначає підхід до організації оволодіння змістовими модулями і виявляється через специфічну для модульного навчання організацію методів і прийомів навчально-виховних заходів, основним змістом яких є активна самостійно-творча пізнавальна діяльність студента.
<i>Принцип кредитності</i>	Полягає у побудові (встановленні) стійких зв'язків змісту освіти з науковими дослідженнями.

Принцип гнучкості та партнерства	Полягає у забезпеченні умов для ґрунтового розуміння студентом цілей освіти та професійної підготовки, а також можливостей їх успішного досягнення.
Принцип науковості та прогностичності	Сутність полягає у досягненні кожним студентом встановлених ECTS норм, що забезпечують академічну мобільність студентів, державне й міжнародне визнання результатів освіти на конкретних етапах виконання індивідуального навчального плану.
Принцип модульності	Полягає у забезпеченні можливості оцінювати рівень досягнення та ефективності, сформульованих і реалізованих у системі цілей освіти та професійної підготовки.
Принцип організаційної динамічності	Полягає у створенні умов організації навчання, що вимірюється та оцінюється за результатами самостійної пізнавальної діяльності студентів.
Принцип пріоритетності змістової й організаційної самостійності та зворотного зв'язку	Полягає у використанні ефективних педагогічних та інформаційних технологій, що сприятиме якісній підготовці фахівців з вищою освітою та входженню в єдиний інформаційний та освітній простір.
Принцип технологічності та інноваційності	Полягає у забезпеченні можливостей зміни змісту навчання з урахуванням динаміки соціального замовлення і потреб ринку праці.

3.5. До теми: "Педагогічна майстерність викладача мистецьких дисциплін"

Завдання I. Особистість викладача визначає його педагогічну майстерність – його педагогічну позицію, вияв творчої ініціативи, здатність реалізувати педагогічні здібності у професійній діяльності. А.С. Макаренко звертав особливу увагу та "виховну техніку" – голос, міміку, жести, позу викладача. Важливими елементами педагогічної майстерності він вважав педагогічний такт, витримку, терпіння, скромність, справедливість, вимогливість, почуття гумору, ерудицію і високу культуру, духовну чутливість, справжню людяність, гуманізм, велике і щире серце вихователя.

Питання для обговорення:

– чи погоджуєтесь Ви з думкою А.С. Макаренка?

- які з якостей є найбільш вагомим, на Вашу думку?
  - якими ще якостями має володіти викладач?
- Свою відповідь аргументуйте та поясніть.

Завдання II

Пропонуємо ситуацію: викладач під час ведення лекції, помічає, що студент захоплено читає книгу. Запропонуйте можливі варіанти поведінки викладача та його реакцію на ситуацію.

Вирішення ситуації можна запропонувати як роботу в групах, або як ситуаційно-рольову гру.

Після того, як студенти висловили власну думку, пропонуємо обговорити такий вихід із ситуації:

– викладач "не реагує" на студента. Який прогнозований результат такої поведінки викладача?

– викладач непомітно для інших робить зауваження студентові. Проаналізуйте можливі варіанти реакції студента. Як має себе поводити викладач, якщо студент не зреагує на зауваження?

– викладач "схвалює" поведінку студента, зауваживши, що він читає за завданням викладача. Спрогнозуйте можливі варіанти поведінки студента.

Поясніть стиль спілкування у кожній ситуації. Які особистісні показники викладача відіграють найважливішу роль у вирішенні даної ситуації?

Розділ 4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Індивідуальне навчально-дослідне завдання – це самостійна творча робота студента, який засвідчує його знання педагогічної та психологічної літератури з цієї теми, розуміння основних підходів до вирішення наукової і практичної проблеми, а також відображає власні професійні погляди майбутнього викладача мистецьких дисциплін на основі здобутих професійних знань.

ІНДЗ спрямовані на самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизацію, поглиблення, узагальнення, закріплення, практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

ІНДЗ з дисципліни "Методика викладання мистецьких дисциплін у ЗВО" виконується відповідно до поставлених завдань до кожної теми у вигляді вільного викладу відповіді на проблемні питання (есе), виконання робіт практичного характеру, наприклад, розробки семінарського та нетрадиційного заняття, чи написання анотації до статей. Студенти мають можливість самостійно обрати теми ІНДЗ, які пропонуються, але обов'язковим є виконання одного ІНДЗ за змістовим модулем.

Структура ІНДЗ містить такі елементи:

- титульна сторінка
- зміст
- вступ
- основна частина
- висновки
- список використаних джерел (за необхідності)
- додатки (за необхідності).

Вимоги до оформлення ІНДЗ:

- текст роботи має бути надруковано з одного боку аркуша (формат А-4) стандартним 14 шрифтом Times New Roman;

- назви розділів краще набирати 14-им шрифтом (усі великі напівжирні), а пункти і підпункти виділяти напівжирним курсивом;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- відступ в абзацах – 1,25 см;
- текст ІНДЗ необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 20 мм, правий – 15 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм;
- нумерація сторінок зверху посередині;
- обсяг ІНДЗ – 5-15 сторінок.

Ілюстративний матеріал – малюнки, графіки, схеми тощо слід розміщувати безпосереднього після першого посилання на нього в тексті. Якщо графік, схема, таблиця не поміщається на сторінці, де є посилання, їх подають на наступній сторінці. На кожний ілюстративний матеріал мають бути посилання в тексті.

Оцінка за ІНДЗ виставляється на завершальному занятті (практичному, семінарському, колоквіумі) з курсу на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом ІНДЗ. Можливий захист завдання у формі усного звіту студента про виконану роботу. Оцінка за ІНДЗ є обов'язковим компонентом екзаменаційної оцінки і враховується при виведенні підсумкової оцінки з навчального курсу.

Критерії оцінювання ІНДЗ

Кожне ІНДЗ оцінюється, виходячи з аналізу сукупності таких критеріїв:

1. Повнота розкриття питань.
2. Особистий погляд на вирішення поставленої проблеми.
3. Зміст ІНДЗ має передбачати аналіз сучасного підходу до вирішення означеної проблеми.
4. Список використаних джерел та додатки не є обов'язковою частиною ІНДЗ (в залежності від поставлених завдань).

Розділ 5.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ РЕФЕРАТУ

Реферат (лат. *refere* – доповідати, повідомляти) – невеликий цілісний виклад матеріалу, у якому коротко, але з мотивуванням, визначеннями і висновками викладено основні ідеї, положення статті або кількох статей, книг; інколи дається власне ставлення до них.

Оглядовий реферат містить огляд і аналіз певного кола наукових джерел, а пошуковий – висвітлює певну інформацію і має елементи самостійного пошуку.

Робота над рефератом спрямована на формування у студентів умінь аналізувати, зіставляти та узагальнювати різні підходи, погляди, конкретний матеріал; розкривати своє ставлення до досліджуваних проблем, робити на цій основі правильні обґрунтовані висновки. Метою написання рефератів є розширення кругозору студентів та поглиблення їх знань з предмета; розвиток основних практичних умінь наукової роботи (дослідницькі вміння, вміння знаходити спеціальну літературу і працювати з нею, складати список використаних джерел і оформляти опрацьований матеріал); формування наукових умінь; оволодіння стилем наукового мовлення та етикою наукового диспуту.

Навчальний реферат з дисципліни "Педагогіка вищої школи" – це самостійна творча робота студента, який засвідчує його знання педагогічної та психологічної літератури з цієї теми, розуміння основних підходів до вирішення наукової і практичної проблеми, а також відображає власні професійні погляди майбутнього викладача соціальної роботи на основі здобутих професійних знань.

У процесі роботи над рефератом можна виділити чотири етапи:

1. Початковий: вибір теми, складання списку літератури для опрацювання, її структурування, розробка плану і написання вступу.

2. Основний: опрацювання літератури, робота над змістом і висновками реферату.

3. Заключний: оформлення реферату, критичний аналіз його змісту і коригування.

4. Захист реферату: на семінарському занятті чи індивідуальній консультації.

Структура реферату містить такі елементи:

- титульна сторінка
- зміст
- вступ
- основна частина (розділи, пункти і підпункти)
- висновки
- список використаних джерел
- додатки.

Вимоги до оформлення реферату:

- текст роботи має бути надруковано з одного боку аркуша (формат А-4) стандартним 14 шрифтом Times New Roman;
- назви розділів краще набирати 14-им шрифтом (усі великі напівжирні), а пункти і підпункти виділяти напівжирним курсивом;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- відступ в абзацах – 1,25 см;
- текст реферату необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий – 20 мм, правий – 15 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм;
- нумерація сторінок зверху посередині;
- обсяг реферату – 10-15 сторінок.

Ілюстративний матеріал – малюнки, графіки, схеми тощо слід розміщувати безпосередньо після першого посилання на нього в тексті. Якщо графік, схема, таблиця не поміщається на сторінці, де є посилання, їх подають на наступній сторінці. На кожний ілюстративний матеріал мають бути посилання в тексті.

Вибір теми

Тема реферату є важливим етапом у його написанні. З переліку тем, які є запропонованими, необхідно вибрати саме ту, яка є найбільш цікавою, або запропонувати самостійно сформульовану тему викладачеві.

При визначенні теми необхідно керуватися як власним інтересом так і наявністю літератури з означеної проблеми. Для цього слід звернутися до бібліотечних каталогів, проконсультуватися з викладачем, використати інтернет-ресурси. Якщо, на вашу думку, ви маєте достатньо інформації з означеної теми, можна сміливо приступати до написання реферату.

Робота над змістом

Зміст реферату формується у процесі роботи над інформаційними джерелами. Послідовність викладу теми реферату конкретизується у розкритті питань плану. Зміст реферату може бути простим – перелік пунктів, чи складним – пункти поділяються на підпункти.

У процесі написання реферату, зміст може доповнюватися чи змінюватися. Необхідно в кінці написання реферату зробити уточнення змісту.

Вступ

Обсяг вступу – 1-2 сторінки. У ньому має бути обґрунтована актуальність та стан дослідженості обраної проблеми в науковій літературі. У вступі формулюють мету і завдання реферату, дають короткий загальний огляд наукової літератури і використаних джерел.

Обґрунтування актуальності обраної теми – це насамперед відповідь на питання: "Чому я вибрав цю тему реферату, чим вона мене зацікавила?" До того ж важливо пов'язати її з сучасними проблемами навчання і виховання студентів.

Оцінюючи стан дослідження наукової проблеми, треба коротко висвітлити ту низку відомих авторів наукових уявлень, яка склалася в педагогічній науці з цієї проблеми. Скажімо, у вступі реферату на тему "Теоретичні підходи до організації процесу навчання" варто зазначити, що існує багато психологічних підходів до організації процесу навчання, наприклад, гуманістичний, біхевіористичний, когнітивний та ін.

Можна запропонувати два варіанти *формулювання мети*:

1. Формулювання мети за допомогою дієслів: дослідити, вивчити, визначити, обґрунтувати, проаналізувати, систематизувати, висвітлити, розглянути, узагальнити тощо.

2. Формулювання мети за допомогою питань.

Завдання роботи – це конкретні сходинки (етапи) досягнення її мети.

У *короткому огляді літератури і джерел*, з якими автор працював, треба оцінити їхню корисність, доступність, висловити своє ставлення до їхнього змісту.

Основна частина

Основний зміст роботи вміщують після вступу, починаючи з нової сторінки. Сутність роботи — це викладання відомостей про предмет дослідження, необхідних і достатніх для розкриття сутності даної роботи .

У розділах основної частини подають:

- огляд літератури за темою і вибір напрямків досліджень;
- виклад загальних підходів до вирішення означеної проблеми;
- новітні погляди на проблему;
- відомості про проведені теоретичні і (або) експериментальні дослідження;
- аналіз і узагальнення результатів теоретичного чи емпіричного дослідження.

В огляді літератури окреслюють основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, автор повинен назвати ті питання, що залишились невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі.

У другому розділі, як правило, обґрунтовують вибір напрямку досліджень, теоретичного чи емпіричного дослідження. У теоретичних роботах розкривають проблеми та гіпотези, в експериментальних – пропонують програму та методи дослідження.

Далі, у наступних розділах, з вичерпною повнотою викладаються результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Автор повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених задач, оцінку достовірності одержаних результатів, обґрунтування потреби додаткових досліджень, негативні результати, які обумовлюють необхідність припинення подальших досліджень.

Розділи можна поділяти на підрозділи і пункти. Пункти, якщо це необхідно, поділяють на підпункти. Кожен пункт і підпункт повинен містити закінчену інформацію. Повні докази або подробиці дослідження можна розмістити у додатках.

Висновки

Висновки розташовують безпосередньо після викладення основного змісту роботи, починаючи з нової сторінки. У висновках наводять оцінку одержаних результатів дослідження (наукову,

практичну, соціальну цінність). Ця частина містить висновки автора стосовно сутності проблеми, питань, що розглядалися у роботі, можливих галузей використання здобутих результатів роботи.

У висновках необхідно наголосити на якісних та кількісних показниках отриманих результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Текст висновків можна поділяти на пункти.

Рекомендації

Рекомендації вміщують, якщо це потрібно, після висновків, починаючи з нової сторінки. У рекомендаціях визначають подальші роботи, які вважають необхідними, приділяючи основну увагу пропозиціям щодо ефективного використання результатів дослідження. Текст рекомендацій можна поділяти на пункти.

Список використаних джерел

Список використаної літератури, який починають з нової сторінки, завершує основну частину. Перелік джерел, на які є посилання в основній частині роботи, наводять після рекомендацій, якщо вони є. Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, котрий містить бібліографічні описи використаних джерел. Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим твором або виписують із каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т. ін. Порядкові номери описів у переліку є посиланнями у тексті (номерні посилання). Список використаної літератури складають із джерел у тому порядку, за яким вони вперше згадуються у тексті (найбільш зручний для користування). Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць.

Додатки

Додаток необхідно починати з нової сторінки. У додатках вміщують матеріал, який:

– є необхідним для повноти роботи, але включення його до основної частини роботи може змінити логічне та впорядковане уявлення про роботу;

- не може бути послідовно розміщений в основній частині роботи через великий обсяг або способи відтворення;
- може бути вилучений для широкого кола читачів, але є необхідним для фахівців.

Захист реферату має проходити за таким планом:

- актуальність обраної теми
- основні тези, що розкривають тему
- власний аналіз літературних джерел та ставлення до порушеної проблеми.

Критерії оцінювання рефератів

Кожний реферат оцінюється, виходячи з аналізу сукупності таких критеріїв:

1. Актуальність теми.
2. План реферату має системно розкривати обрану тему.
3. Зміст реферату має передбачати розкриття положень сучасних підходів до проблем вищої школи.
4. Професійна специфіка. Розкриття особливостей підготовки майбутніх соціальних працівників.
5. Особистий внесок оцінюється із наявності власних аналітичних висновків та конкретних пропозицій щодо удосконалення підготовки фахівців у ЗВО.
6. Використані джерела, тобто наявність достатньої кількості сучасних нормативних і наукових джерел.

Примітка: реферат "скопійований" із Інтернет-мережі чи такий, що не містить аналізу та узагальнень опрацьованої літератури та власного погляду на проблему - не зараховується.

Розділ 6.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Характеристика основних категорій МВМД.
2. Специфіка діяльності педагога у вищому навчальному закладі.
3. Функції, права та обов'язки викладача університету.
4. Основні напрями діяльності викладача вищого навчального закладу.
5. Психологічна структура діяльності викладача.
6. Сутність та складові педагогічної майстерності викладача.
7. Мовленнєва культура викладача вищого навчального закладу.
8. Структура і стилі педагогічного спілкування.
9. Основні складові процесу навчання.
10. Характеристика функцій навчання.
11. Діяльність викладача у навчальному процесі.
12. Діяльність студентів у навчальному процесі.
13. Види навчання: пояснювально-ілюстративне та проблемне. Їх спільні риси та особливості.
14. Види навчання: проблемне та програмоване. Їх спільні риси та особливості.
15. Особливості діяльності викладачів у різних видах навчання.
16. Принципи мистецького навчання, їх сутність.
17. Характеристика засобів мистецького навчання.
18. Особливості застосування методів мистецького навчання у ЗВО.
19. Охарактеризувати методи проблемного навчання при вивченні музичних дисциплін.
20. Визначити особливості методів інтерактивного навчання при вивченні музичних дисциплін.
21. Ігрові методи навчання у ЗВО при вивченні музичних дисциплін.
22. Розкрити сутність методу "презентація" на конкретному прикладі при вивченні музичних дисциплін.
23. Дати характеристику основних груп організаційних форм навчання у ЗВО.

24. Характеристика форм організації навчальних занять у ЗВО: лекційні заняття.
25. Характеристика форм організації навчальних занять у ЗВО: семінарські та практичні заняття.
26. Розкрити зміст індивідуальних занять із музичних дисциплін.
27. Характеристика практичної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.
28. Характеристика самостійної роботи студентів у ЗВО з музичних дисциплін.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Авдєєнко А. П. Інтенсифікація навчального процесу та організація самостійної роботи студентів. *Проблеми освіти*. Київ. 2001. Вип. 24. С. 108-111.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні: Історія, Теорія: Підручник. Київ. 1998. 560 с.
3. Арчажникова Л. Г. Профессия – учитель музыки. Москва. 1984.
4. Бондар В. Дидактика: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ. 2005. 252 с.
5. Варій М. Й., Ортинський В.Л. Основи психології і педагогіки : навчальний посібник. Київ. 2007.
6. Ващенко Г. Г. Загальні методи навчання : навчальний посібник. Дрогобич. 2003.
7. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання. 2-ге вид. Київ. 2011. 384 с.
8. Вишневський О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навчальний посібник. Дрогобич. 2003.
9. Пономарьова Г. Ф., Харківська А. А., Бабакіна О. О., Отрошко Т. В., Соловйова І. І. Вища освіта і Болонський процес : підручник. Харків. 2011. 304 с.
10. Выготский Л. С. Психология искусства: монография. Москва. 1987. 344 с.
11. Гребенюк Н. С. Вокально-виконавська творчість: Психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти. Монографія. Нац. Музична Академія України ім. П.І. Чайковського. Київ, 1999. 271 с.
12. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: Монографія. Черкаси. 2008. 608 с.
13. Інформаційно-культурологічна та мистецька освіта (консенсус, партнерство, стандарти) в контексті Болонського процесу. Матеріали наук.-практ. конф. Харк. держ. акад. культури: Під ред. проф. В. М. Шейка, проф. М. В. Дяченка, канд. пед. наук С. В. Сищенко. Харків, 2005. 236 с.

15. Масол Л. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів. Харків, 2006. 256 с.
16. Миропольська Н., Ничкало С., Рагозіна В., Хлебнікова Л., Шахрай В. Уроки художньо-естетичного циклу в школі: навчання і виховання : навчальний посібник. Тернопіль, 2006. 240 с.
17. Мистецтво у розвитку особистості : монографія (за ред. Ничкало Н. Г.). Чернівці, 2006. 224 с.
18. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ, 2009. 472 с.
19. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ. 2008. 274 с.
20. Рудницька О. П. Основи викладання мистецьких дисциплін. Київ. 1998. 183 с.
21. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутніх вчителів. Київ, 1996. 172 с.
22. Щербіна І. В. Методика розробки програми дисциплін мистецької спеціалізації при рейтинговому оцінюванні успішності студентів: доповідь. *Інформаційно-культурологічна та мистецька освіта (консенсус, партнерство, стандарти) в контексті Болонського процесу: Матеріали наук.-практ. конф. Харк. держ. акад. культури*: Під ред. проф. В.М. Шейка, проф. М.В. Дяченка, канд. пед. наук С. В. Сищенко. Харків, 2005. С. 161-162.
23. Щербіна І. В. Психотренінг як засіб реалізації художнього образу у вокальному мистецтві: стаття. *Культура України. Вип. 16. Мистецтвознавство. Філософія. Зб. наук. пр.* Харків. 2005. С. 226-237.

Допоміжна (додаткова) література:

1. Зязюн І. А., Сагач Г. М. Краса педагогічної дії: Навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів вищих і середніх навчальних закладів. Київ, 1997. 302 с.
3. Капская А. И. Основные тенденции развития мастерства слова педагога, Київ. 1988.
4. Лещенко М. П. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання. 2-е вид., доп. Київ. 1996. 192 с.
5. Львова Ю. Л. Творческая лаборатория учителя. Москва. 1985.
6. Методические рекомендации для преподавателей и студентов по основам педагогического мастерства к практическим занятиям

для 1 курсу. Тема "Мастерство учителя в управлении собой". Полтава, 1987. С. 5-20.

7. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учебн. пособие для студ. пед. вузов и системы повышения квалификации пед. кадров. Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; Под ред. Е. С. Полат. Москва, 1999.

8. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. Освітні технології : навч.-метод. посібник. Київ, 2003. 255 с.

9. Пехота О. М. Освітні технології у школі та вузі: Матеріали науково-практичної конференції. Миколаїв. 1999.

10. Прокопович І. Ф., Євдокимов В. І. Педагогічна технологія : посібник. Харків, 1995.

11. Пометун О. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. Посібник. Київ, 2004. 192 с.

12. Практикум з педагогіки : навчальний посібник. Вид. 3-тє, перероблене і доповнене. За заг. ред. О. А. Дубасенюк. Київ, 2004. 464 с.

13. Скорик Т. В. Інтерактивні технології навчання у підготовці соціальних працівників. *Діяльність соціальних служб в Україні: досвід та шляхи вдосконалення соціальної роботи: зб. матер. круглого столу.* (Чернігів, 29 березень 2006 р.) За ред. Н. І. Кривоконь. Чернігів. 2006. С. 98-103.

14. Скорик Т. В. Методи інтерактивного навчання у підготовці соціальних працівників. *Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти: матер. П'ятих Ірпінських міжнар. наук.-пед. читань.* (Ірпінь, 24-25 трав. 2007 р.). Ірпінь. 2007. С. 255-257.

15. Скорик Т. В. Методи проблемного навчання у підготовці соціальних працівників . *Актуальні проблеми соціальної роботи в Україні (соціально-правовий, педагогічний та психологічний аспекти): зб. матер. наук.-практ. семінару.* (29 берез. 2007 р.). За ред. Н. І. Кривоконь. Чернігів. 2007. С. 67-71.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. www.britishcouncil.org/ukraine
2. <https://www.twirpx.com/file/1308912/>
3. <http://www.im.npu.edu.ua/ua/dystsypliny-za-vyborom-studenta/581-metodyka-vykladannia-mystetskykh-dystsyplin-u-vnz>
4. <http://moodle.kpnu.edu.ua/course/info.php?id=403>

ДОДАТКИ

Додаток 1

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ студентам-практикантам щодо проведення лекції

Майстерність організації лекції формується у процесі набуття викладачем педагогічного досвіду. Однак деякі поради у цьому напрямі допоможуть студентам уникнути суттєвих помилок і досягнути успіху в початкових спробах.

- Сумлінна, відповідальна підготовка лекції – умова успішного, ефективного її проведення. Текст лекції доцільно не вивчити, а глибоко осмислити, пережити, компетентно оволодіти основними положеннями, ідеями.

- Читання лекції за конспектом є шкідливим як для викладача, так і для студента. У такому випадку він неспроможний налагодити і підтримувати контакт з аудиторією, здійснювати виховний, емоційний вплив на студентів, отримувати зворотний зв'язок від них і вносити корективи в процес організації лекції. Звертатися до конспекту необхідно для дотримання структури лекції, формулювання теоретичних визначень, положень, а також посилення на джерела інформації тощо.

- Недоцільно передавати зміст навчального підручника, посібника під час лекції, інакше можна позбавити студентів можливості самостійно працювати. Важливо застосовувати цікаві факти, нові підходи, концепції, що не набули поширення в науковій літературі.

- За обмежений час лекції неможливо розкрити повний об'єм науково-навчального матеріалу з конкретної теми і це не є завданням викладача. Його мета під час лекції – спрямувати увагу студентів на провідні ідеї, положення, сформулювати у них наукові поняття, судження, скерувати їх у напрямі вироблення власних поглядів, концепцій.

- Перевантаження змісту лекції науковими термінами, фактами, категоріями розпорошує увагу слухачів, швидко втомлює їх і зумовлює здійснювати записи у конспекті автоматично. Значна кількість нової інформації ускладнює розуміння студентами сутності явищ, положень, знижує позитивну мотивацію навчання. Недостатня інформативність лекції також небезпечна: викликає сум, нудьгу у студентів, спонукає займатися побічними справами.

Без інтересу студентів до змісту навчального матеріалу лекція втрачає свою ефективність. Для формування позитивного ставлення до змісту необхідно:

- розглядати проблеми актуальні для фахової діяльності студентів, їхнього життя;

- висвітлювати положення, ідеї, що сприяють самопізнанню, самовдосконаленню студентів;

- застосовувати парадоксальні факти, виявляти невідповідності у теорії і практиці;

- знаходити зв'язок між змістом і життєвим досвідом студентів;

- виявляти в явищах, теоретичних постулатах ті сторони, які дивують, вражають студентів;

- застосовувати історичні аспекти наукових знань (біографічні факти із життя вчених, історичні моменти наукових відкриттів, досліджень тощо);

- розглядати наукові концепції, теорії через призму дискусій вчених, сучасних досліджень, особистого бачення проблеми;

- переконувати у важливості конкретних наукових знань, виявляти їхню світоглядну, моральну цінність;

- застосовувати гумор, жартівливі історії у процесі викладу.

- Необдумані питання для дискусій, діалогу зі студентами, стимулювання їхньої активності можуть бути педагогічно недоцільними. Постановка цих питань, насамперед, потрібна для залучення студентів до співпраці з викладачем з метою розгляду, висвітлення наукових положень. Деякі питання необхідно ставити студентам для перевірки рівня розуміння ними навчального матеріалу, вияву їхніх життєвих уявлень, очікувань.

- Варто використовувати імпровізацію під час лекції, але це не означає – говорити що-небудь без сенсу і мети. Імпровізація необхідна для розвитку міркування студентів, опори на їхню думку та розгортання цієї думки у напрямі завдань лекції.

- Важливим для педагога є не тільки що сказати, але й як сказати. Емоційність викладу залежить саме від культури мовлення. Воно повинно бути образним (наявність метафор, порівнянь, фразеологізмів, синонімів тощо), літературним, позбавлених русизмів, побутових слів. Через інтонацію викладач може виокремлювати важливі положення, думку, яку хоче донести студентам. Речення бажано будувати таким шляхом, щоб студенти почули і зрозуміли контекст і сенс висловлювань. Одну і ту ж саму думку іноді варто проговорити різними словами, застосувати відмінні структури речень.

- Дикція педагога повинна бути виразною, чіткою, зрозумілою. Говорити доцільно голосно, періодично змінюючи його тембр для концентрації уваги студентів, виокремлення необхідних ідей, показу педагогом власного ставлення до змісту, його емоцій, коли це необхідно.

- Дихання під час лекції потребує регулювання, застосування доцільних пауз, ритмічного застосування вдихів і видихів.

- Від темпу лекції значною мірою залежить увага, сприймання, розуміння, активність, поведінка студентів. Його також слід цілеспрямовано регулювати. Повільний темп викладу застосовується для запису студентами інформації, її осмислення, акцентування викладачем уваги слухачів на суттєві, критеріальні ознаки явищ, значущі положення. Для першокурсників темп лекції також повинен бути дещо повільним (менше ніж 50-60 слів в хвилину). Для старших курсів швидкість мовлення повинна зростати. Загалом варто обирати середній темп, лекцію не можна перетворювати у диктування змісту.

- Ефективність лекції значною мірою залежить від емоційного стану викладача, психічної готовності до її проведення. Незалежно від настрою педагог приходить в аудиторію привітним, радісним, орієнтованим на працю. Навіть якщо у нього негативне самопочуття, відсутнє бажання взаємодіяти зі студентами саморегуляція свого стану перед тим, як відкрити двері аудиторії, є обов'язковою. Створення позитивної установки на ефективне проведення лекції є важливим засобом успіху.

- Майстерність лектора визначається його вмінням виявляти педагогічний такт, повагу до студентів, толерантність. Без контролю імпульсивності емоцій неможливо досягнути цілеспрямованого керівництва процесом. Педагог не має права виявляти гнів, бурхливе роздратування, вдаватися до криків. Проте він повинен бути щирим перед студентами, здійснювати контроль за порядком, дисципліною під час лекції. Він може виявити своє обурення, але оцінюючи не особистість студента, а конкретну ситуацію.

- Педагог не стане авторитетним для студентів, якщо він ігнорує їхню поведінку, дисципліну під час лекції. Не можна бути байдужим до студентів, які не працюють в аудиторії (читають газети, займаються іншими справами, тихенько розмовляють тощо). Замість критики, пригнічення особистості таких студентів доцільно ненав'язливо залучати їх до участі в обговоренні питань, повідомлення власних міркувань, тобто не давати їм можливості бути відсутнім під час лекції.

СХЕМА АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАНЯТТЯ (лекція, практично-семінарське заняття)

Під час педагогічної практики магістр виконує в письмовій формі аналіз навчального заняття свого колеги.

Зразок оформлення титульної сторінки

**Аналіз
навчального заняття з .....(назва предмету),
проведеного у....
(вказати групу, курс, факультет, навчальний заклад)
магістром V курсу ..... факультету**

**Виконано:
Магістром
..... курсу
..... факультету**

Перевірів:

ЗМІСТ АНАЛІЗУ

1. Загальні відомості про навчальне заняття:

- тема навчального заняття, її зв'язок з попередніми і наступними, місце у відповідному розділі;
- форма, тип навчального заняття, його структура, відповідність темі та поставленій меті;
- рівень досягнення мети та отримані результати, умови, чинники, що сприяли цьому;
- сильні та слабкі сторони, досягнення, загальні враження.

2. Підготовка викладача до організації навчального заняття: визначення структури, використання фахової та методичної літератури, підготовка дидактичного та роздаткового матеріалу.

3. Постанова мети, завдань навчального заняття як кінцевого результату, необхідного для досягнення викладачем та студентами, створення у студентів установки на досягненні мети.

4. Відбір змісту навчального матеріалу, розвиток особистісного ставлення студентів до нього:

– раціональний відбір наукових, засадничих знань, понять, фактів, що складають основу розвитку умінь, навичок студентів, їхнього соціального становлення, подальшого навчання;

– спрямованість змісту навчального матеріалу на розгляд проблем, соціального значущих та актуальних для життя студентів, задоволення їхніх пізнавальних і особистісних потреб та інтересів;

– відповідність змісту навчального матеріалу рівню розвитку студентів, їхнім пізнавальним можливостям;

– стимулювання інтересу студентів до змісту, (новизна знань, умінь, їхня різностороння значущість, парадоксальність понять, фактів, популярність інформації, емоційність викладу, подання інформації через призму бачення викладача, науковця);

– інтегрування змісту навчального матеріалу з іншими темами, навчальними курсами і спецкурсами.

5. Застосування методів, прийомів, засобів, форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів і їх творче, цілеспрямоване поєднання. Активізація думки студентів, стимулювання їх до критичного та творчого мислення, вияву власної позиції, поглядів, самостійного пошуку і дослідження.

6. Діяльність викладача:

– ставлення до студентів: наявність позитивної установки;

– стиль діяльності та поведінки викладача, його комунікативні уміння, відкритість, щирість, знаходження контакту зі студентами, вияв педагогічного такту у організації взаємодії зі студентами;

– забезпечення дисципліни як організації порядку на навчальному занятті.

7. Діяльність студентів:

– ставлення студентів до процесу навчання, застосованих форм, методів організації навчально-пізнавальної діяльності, їхня мотивація;

– ставлення до особистості викладача, вияв до нього;

8. Організація міжособистісної взаємодії студентів та розвиток їхніх взаємин:

- створення психологічно комфортного середовища на навчальному занятті;
- застосування різноманітних форм співробітництва, міжособистісної взаємодії студентів (дискусії, діалоги, групові форми, колективна робота тощо).

9. Отримання зворотнього зв'язку:

- методи, прийоми організації зворотнього зв'язку на кожному етапі навчального заняття;
- перевірка викладачем рівня розуміння, осмислення студентами навчального матеріалу, рівня сформованості їхніх знань та умінь;
- застосування зворотнього зв'язку для усвідомлення особливостей діяльності, мислення студентів, мотивації їхнього навчання з метою удосконалення організації навчальних занять;
- застосування зворотнього зв'язку, оцінювання для усвідомлення студентами досягнутих успіхів, перспектив їхнього розвитку;
- об'єктивність оцінювання індивідуальних особливостей навчальної діяльності студентів;
- мотивація оцінок студентів без елементів критики особистості.

10. Загальні висновки (пропозиції і поради щодо вдосконалення підготовки і проведення наступних навчальних занять).

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до складання плану-конспекту
індивідуального заняття з музичних дисциплін**

1. Формулювання теми, мети і завдань заняття.
2. Визначення типу (ознайомлення, розбір нового твору, поглиблення образу, художнє виконання) або мішаний тип.
3. Вибір навчального музичного матеріалу (вправи, репертуар та їх кількісний і якісний склад).
4. Побудова заняття на основі дидактичних принципів: науковості, систематичності і послідовності, зв'язку теорії і практики, свідомості, активності і самостійності студентів у навчанні, доступності, міцності знань, навичок, умінь.
5. Добір комплексу методів і прийомів навчання.
6. Використання технічних засобів на занятті.
7. Визначення форм і методів контролю за роботою студентів.
8. Вибір критеріїв оцінювання.

ДИДАКТИЧНА ГРА "МІКРОФОН"

До теми: **"Методи навчання у вищих навчальних закладах"**

Хід гри: студенти сідають у коло. Перше питання ставить викладач у "мікрофон" і передає його одному з обраних студентів. Після відповіді на запитання, студент формулює нове питання з теми семінару і передає наступному студенту, що сидить поруч. У питаннях можна використовувати речення незакінченого типу, наприклад, "словесні методи – це....", "можна зробити висновок...", "найбільш ефективним у підготовці соціальних працівників, серед методів активного навчання можна назвати...." та інші. Викладач орієнтує студентів також на постановку проблемних питань, наприклад "які недоліки чи переваги даного методу?", "порівняти дані методи", "дати приклад із власного досвіду застосування даного методу" і т.д. Так "мікрофон" рухається по колу.

Викладач стежить за відповідями, якщо студент відповідає невірно, викладач переадресовує запитання наступному.

Якщо студенти відчувають утруднення із формулюванням запитань, або ж не все коло питань семінарського заняття було охоплено під час гри, викладач сам включається у гру і допомагає із запитаннями.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Співставте поняття з відповідними означеннями:

1) комунікативність	а) здатність активно впливати на іншу особистість
2) перцептивні здібності	б) професійна проникливість, пильність, здатність сприймати і розуміти іншу людину
3) динамізм особистості	в) здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, здійснювати саморегуляцію внутрішнього стану
4) емоційна стабільність	г) здатність до творчості, спроможність генерувати ідеї, відходити від традиційних схем
5) оптимістичне прогнозування	д) передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній
6) креативність	е) здатність легко вступати в контакт, отримувати позитивне відчуття від спілкування

ВПРАВИ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ

Вправа 1. Кожен із учасників називає своє ім'я та три риси, йому притаманні, що починаються на ту ж літеру, що й ім'я.

Вправа 2. Кожен із учасників називає по три слова, які асоціюються з його улюбленим предметом. Інші учасники мають його відгадати.

Вправа 3. Назвати своє ім'я, перевівши його у математичні знаки.

Вправа 4. Пригадати людину, для якої є характерною схильність до творчості. Назвати риси такої людини. Визначити, які з названих рис властиві і йому.

Вправа 5. кожен із учасників повинен назвати професію, де він хотів та міг би працювати, пов'язаною із творчістю. Які ще знання та вміння йому необхідні для цього. Допомагає усвідомити власні креативні можливості та необхідність розширення власних можливостей.

Вправа 6. Допоміжні матеріали: папір формату А3 та фарби (за кількістю учасників). На фліпчарті викладач записує дві колонки якостей та особливостей поведінки людини.

Допомога у реалізації та пристосуванні до сучасного світу	Шкодять у реалізації та ускладнюють життя
<ul style="list-style-type: none"> – оптимізм, любов до людей; – активність, здатність заражати енергією інших; – прийняття себе і світу у всіх його проявах; – комунікабельність; – емпатія, сенситивність; – бажання допомагати людям; – толерантність; – працьовитість; – рішучість, наполегливість; – мрійливість, розвиненість уяви та фантазії; – цілеспрямованість 	<ul style="list-style-type: none"> – невпевненість; – упередженість – занижена самооцінка – надмірна принциповість – формалізм – несаможиттєвість – стереотипність у мисленні та поведінці – тривожність – інфантильність – педантизм – перебільшена сором'язливість – збіднена уява – претензійність

Пропонується наступне завдання: визначити серед означених положень такі, що властиві Вам. На папері спробувати перевести ці якості у кольори і створити малюнок, поєднуючи позитивні та негативні. Після виконання відбувається аналіз кожного з малюнків.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

СКОРИК Тамара Володимирівна

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ
МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

**ПРАКТИКУМ:
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
для студентів напряму підготовки 02 "Музичне мистецтво"
спеціальності 014 "Середня освіта (Музичне мистецтво)"**

Технічний редактор **О. Клімова**

Комп'ютерна верстка
та макетування **О. Клімова**

Комп'ютерний набір **Т. Скорик**

*Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
серія KB № 17500-6250 ПР від 16.11.2010 р.*

Підписано до друку 22.11.2018 р. Формат 60 x 84 1/16.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Ум. друк. арк. 4,42. Обл.-вид. арк. 2,77.
Наклад 50 прим. Зам. № 860.
Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка.
14013, вул. Гетьмана Полуботка, 53, к. 208.
Тел. 65-17-99.
chnpu.tipograf@gmail.com

